

BOD PÉTER KÖNYVTÁRÁNAK KÖTETEI A KOLOZSVÁRI EGYETEMI KÖNYVTÁR GYŰJTEMÉNYEIBEN

Kulcsszavak: régikönyv; könyvtártörténet; Bod Péter; Erdély; művelődéstörténet

Az elmúlt évtizedekben számos tanulmány és könyv készült a 18. századi erdélyi művelődéstörténet egyik kiemelkedő alakjának, Bod Péternek életéről és tudományos munkásságáról.¹ E kiadványok mellett kiemelném a Bod Péter könyvtárával foglalkozó tanulmányokat M. Hubbes Éva,² Oláh Róbert,³ Kurta József⁴ és Gordán

* Kovács Mária (1980), PhD, könyvtáros, Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár, Különgyűjtemények, Kolozsvár, kovacsmaresz@gmail.com

- 1 A teljesség igénye nélkül sorolok fel néhányat ezek közül: *Bod Péter, a historia litteraria műve-lője*. Szerk. Tüskés Gábor–Csörsz Rumen István–Hegedűs Béla. Universitas, Bp., 2004 (Historia litteraria 15 – a továbbiakban *Bod Péter, a historia litteraria*); Bellágh Rózsa: *Bod Péter önéletrása, egy erdélyi tudós életpálya = Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban*. Szerk. Balázs Mihály–Gábor Csilla. Egyetemi Műhely, Kvár, 2007; Dáné Hedvig: *Bod Péter munkái, különös tekintettel lexikográfiai tevékenységére*. Doktori értekezés. Kvár, 2011. (Kolozsvár, Egyetemi Könyvtár, jelzete: Teze03838); *Egyház, társadalom és művelődés Bod Péter (1712–1769) korában. A nagyenyedi és magyarigéni „Bod Péter háromszáz éve” konferencia (2012. május 2–3.) tanulmánykötete*. Szerk. Gudor Kund Botond–Kurucz György–Sepsi Enikő. Károli Gáspár Református Egyetem–L'Harmattan, Bp., 2012; Sipos Gábor: *Bod Péter mint generalis notarius = uő: Reformata Transylvania. Tanulmányok az erdélyi református egyház 16–18. századi történetéhez*. EME, Kvár, 2012. 303–316; Kurta József: *Bod Péter és a szentírástudomány*. Studia Doctorum Theologiae Protestantis IV(2013). 213–231; Bretz Annamária: *Bod Péter historia litteraria programja*. Doktori értekezés. Bp., 2016 (a továbbiakban Bretz: *Bod Péter historia*). <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/7430/file/BretzAnnamariadisszertacio.pdf>. (utolsó megtekintés: 2024. 05. 10.); Gudor Kund Botond: *Bod Péter (1712–1769), a történet-író*. Tortoma, Barót, 2018 (a továbbiakban Gudor: *Bod Péter, a történetíró*); uő–Gróf László: *Bod Péter, a kartográfus*. Háromszék Vármegye, Sepsiszentgyörgy, 2019.
- 2 M. Hubbes Éva: *Bod Péter könyvtára és annak maradványai Székelyudvarhelyen = Bod Péter, a historia litteraria*. 47–58.
- 3 Oláh Róbert: *Bod Péter könyvei a Debreceni Református Kollégiumban = „Kezembe vészem, olvasom és arról elmélkedem”. Emlékkönyv Fekete Csaba születésének 75. és könyvtárosi működésének 50. évfordulójára*. Szerk. Gáborjáni Szabó Botond–Oláh Róbert. Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények, Debrecen, 2015 (A Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények Kiadványai). 243–268.
- 4 Kurta József: *Bod Péter könyvtárának kötetei a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárában*. Református Szemle XCVII(2004). 212–214. Az írás egy újabb kötettel kibővített újraközlése: *Egyháztörténeti Szemle XVIII(2017). 2. sz. 124–126.*

Edina⁵ tollából, melyekben a szerzők Bod Péter egykori könyvtárának történetét egészítik ki újabb adatokkal, továbbá Monok István tanulmányait, aki összefoglalja az állomány tartalmi összetételét és a 18. századi erdélyi református értelmiség olvasmánykultúrájának jellegzetességeit.⁶ Rácz Emese frissen közölt tanulmányában Bod Péter könyvterjesztői hálózatát rekonstruálja házi diáriumában megjelenő könyveknek terjesztéséhez kapcsolódó elszámolásai segítségével.⁷ E kutatásokhoz szeretnék csatlakozni közleményemmel, amelynek célja, hogy árnyaltabbá tegye mindazt, amit eddig Bod Péter könyvtáráról ismertünk, illetve, hogy bemutassa a református értelmiségi bibliotékájának néhány újabb kötetét, amelyek a különféle bejegyzések révén az erdélyi könyvtár-, olvasmány- és művelődéstörténet számára hoznak új adalékokat.

A kutatás egyik kiindulópontját Oláh Róbert tanulmánya jelentette, amelyben a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy Bod Péter könyvtárának újabb köteteit az erdélyi könyvtárak régikönyvállományaiban kell keresni. Ugyanabban a tanulmányban reprodukciót is közöl a Bod Péter könyvekben található jellegzetes PB monogramról, melynek ismerete nélkül nehezen lehetne azonosítani a kötetek tulajdonosát, mivel Bod Péter gyakran csak a kötetek hátsó táblájának a belső felén, az alsó harmad közepén helyezte el apró betűs monogramját.⁸ A possessor-kutatás másik ösztönző tényezője a 2023. évi feldolgozó munka során azonosított két, Bod Péter bejegyzéseivel ellátott kötet volt. A kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár (KEK)⁹ Régikönyvgyűjteményében található Bod Péter művek 18. századi kiadásainak a katalógizálása során bukkantam a *Szent írás értelmére vezérlő magyar leksikon* egyik példányában

5 GORDÁN Edina: *Bod Péter könyvei a Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárban = Egyház, iskola, művelődés. Egyháztörténeti tanulmányok*. Szerk. KOLUMBÁN Vilmos József. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet, Kvár, 2020 (Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek 27). 95–121.

6 MONOK István: *Minister reformatus doctus, Bod Péter, és a vele kortárs református értelmiség műveltsége*. Theologiai Szemle Ú.f. LV(2012). 218–223; uő: *A németalföldi kiadványok aránya a 18. századi református értelmiség olvasmányaiban = Történetek a mélyföldről. Magyarország és Németalföld kapcsolata a kora újkorban*. Szerk. BOZZAY Réka. Printart-Press Kft., Debrecen, 2014 (a továbbiakban MONOK: *A németalföldi kiadványok*). 280–295; uő: *Erdélyi és magyarországi diákok olvasmányai hollandiai diákéveik alatt a korai újkorban*. Erdélyi Múzeum LXXII(2010). 1–2 sz. 1–9.

7 RÁ CZ Emese: „Könyveknek szörnyű szűk voltak miatt”. *A könyveszerzés lehetőségei és eszközei a nagyenyedi kollégiumban = Az iskolák fölöttébb szükséges voltáról. Egyháztörténeti tanulmányok*. Szerk. KOLUMBÁN Vilmos József. Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet–Egyetemi Műhely, Kvár, 2022 (Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek 32 – a továbbiakban RÁ CZ: „Könyveknek szörnyű”). 130–145.

8 OLÁH: i. m. 246.

9 Hivatalos nevén Lucian Blaga Központi Egyetemi Könyvtár. <https://www.bcuculuj.ro/>

Bod Péter ajánlására,¹⁰ valamint a *A' Szent Bibliának historiája* Szebenben Sárdi Sámuelnél 1748-ban nyomtatott első kiadásában, a lapok közé kötött leveleken Bod Péter saját kezű bejegyzéseire, korrektúráira, amelyek alapján a második, 1756-os kiadás megjelent.¹¹

Mielőtt e kutatás során azonosított, Bod Péter könyvtárából származó kötetek ismertetéséhez kezdenék, néhány sorban bemutatom a KEK *Régikönyvgyűjteményét*, valamint a gyűjtemény kialakulásához vezető fontosabb mozzanatokat.¹² Az 1859-ben létrehozott Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) és az 1872-ben alapított KEK könyvtárának története, az előbbi intézmény 1950-es megszűntetéséig, szorosan összefonódott. Az EME ugyanis, a tulajdonjog fenntartása mellett, a később alakult egyetem rendelkezésére bocsátotta az igen gazdag múzeumi tárait, köztük könyvtárának állományát, amelyet, a két intézmény közötti megállapodás értelmében, külön egységként kezeltek, elkülönítve raktároztak, és gyarapodási naplóikat is külön vezették.¹³ Már az alapítástól kezdve, mindkét könyvtár állományába kerültek 1800 előtti nyomtatványok vásárlás, adomány, csere vagy hagyaték révén,¹⁴ de a megállapodás értelmében az EME gyűjteményét inkább régiségekkel, míg a KEK állományát – főként az egyetemi tanárok és a hallgatók igényeit szem előtt tartva – frissebb szakmai kiadványokkal, folyóiratokkal gyarapították. A régi nyomtatványok közül először a *Régi Magyar Könyvtár* (1711 előtti magyarországi nyomtatványok és magyar szerzők külföldi kiadványai; RMK) gyűjtőkörébe tartozó köteteket válogatták ki, és alakítottak ki számukra külön gyűjteményt,¹⁵ majd a legrégebbi nyomtatott művekből álló

10 Függelék, 18. tétel.

11 Függelék, 15. tétel.

12 Tanulmányomban nem térek ki a könyvtár más dokumentumtípusait – kéziratokat, térképeket, színházi plakátokat, fényképeket stb. – őrző állományrészekre, hanem kizárólag a régikönyveket (azaz az 1800, a *Bibliografia Românească Veche* esetén pedig az 1830 előtti nyomtatványokat) is őrző állományrészeket említem.

13 A könyvtárak történetéről bővebben lásd SIPOS Gábor: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület könyvtárának története = Az Erdélyi Múzeum-Egyesület gyűjteményei*. Szerk. SIPOS Gábor. EME, Kvár, 2009 (a továbbiakban SIPOS: *Az Erdélyi*). 11–68; GYÖRFI Dénes, ifj.: *Bibliotheca Universitatis Claudiopolitanae. Evoluția instituțională și practici ale lecturii în Clujul universitar, 1872–1945*. Argonaut, Cluj-Napoca, 2019; LUFFY Katalin–Paula ȘTEFAN–Călin Emilian CIRA: *Biblioteca Centrală Universitară Lucian Blaga 150 de ani de istorie*. Philobiblon–Mega, Cluj-Napoca, 2023.

14 Az EME könyvtárába került korai adományok és vásárlások közül régi nyomtatványokban igen gazdag Kemény József, Kemény Sámuel, Mikó Imre, Radák Istvánné Rhédey Klára, Cserey Farkas stb. gyűjteménye, az Egyetemi Könyvtár állományából pedig Benigni József nagyszebeni osztrák tábori titoknok és néprajzkutató könyvtárát említeném, amelyet a Főkormányzók vásárolt meg az egyetem számára.

15 SIPOS: *Az Erdélyi*. 29–30; LUFFY Katalin: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a kolozsvári Egyetemi Könyvtár régi magyar könyvállományának készülő katalógusáról = Certamen X. Elő-*

Ősnyomtatvány állomány nyert külön elhelyezést Erdélyi Pál igazgatósága idején.¹⁶ 1909-ben, az új könyvtáráépületbe való költözés során, a jobb oldali szárnyban az ősnyomtatványok és az RMK-gyűjtemény mellett kapott helyet a kevéssel azelőtt kialakított *Díszművek tára*. A gyűjteménybe a művészeti albumok, faksimilekiadások mellé régi és ritka könyvanyag is került, amelyek közül a 16. századi antikvákat, híres nyomdák, nyomdászok (Plantin, Elzevir) kiadványait, történeti köteteket vagy a híres itáliai építész, grafikus Giovanni Battista Piranesi 18. századi, rézmetszetekkel gazdagon illusztrált monumentális albumait emelném ki.¹⁷ Az 1830-ig megjelent, régi román könyvekből álló *Bibliografia Românească Veche-gyűjtemény* (BRV)¹⁸ az első világháborút követően, Erdély Romániával való egyesítése után jött létre, a kor nagy személyiségeinek, például a moldvai Gheorghe Sion 1922-es,¹⁹ vagy Liviu és Iuliu Marțian gyűjtők 1938-as értékes adományai, illetve antikváriumi vásárlásoknak köszönhetően.²⁰

A régi nyomtatványokat tartalmazó állományok kialakítását az 1960-as években a *Ritkaságtár* kialakítása követte. Egy 1961-es, a *Különgyűjtemények osztályon* belüli állományok nyilvántartását számba vevő, könyvtárosi gépelt jegyzék szerint a Ritkaságtár kialakítása folyamatban volt, de külön helyrajzi katalógussal még nem rendelkezett. A különleges értékkel bíró köteteket tároló gyűjteménybe került át a Díszművek állományának egy része (antikvák, editio princepsok, aldinák, az Elzevir, Plantin nyomdák termékei), valamint ezt egészítették ki a törzsgyűjteményből kiemelt különleges méretű, a szerző autográf aláírásával, ajánlásával ellátott és történeti, művészi kötésű kötetekkel.²¹ A Díszművek megmaradt állományát átnevezték *Művészeti al-*

adások a Magyar Tudomány Napján az Erdélyi Múzeum-Egyesület I. Szakosztályában. Szerk. EGYED Emese–PAKÓ László–WEISZ Attila. EME, Kvár, 2023. 29–54.

- 16 SIPOS: *Az Erdélyi*. 30; Eugen BARBUL: *Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I. din Cluj*. Cluj, 1935. 131–137; Elena MOSORA–Doina HANGA: *Catalogul incunabilelor*. Dacia, Cluj, 1979.
- 17 A Díszművek tára összetételéhez az egyetem és az EME könyvtárainak a Sorszamos naplóját néztem át, amelyet ma a Különgyűjtemények osztályon őriznek. A közel 2000 kötetből álló állomány 1935-ös összetételét bemutatja BARBUL: *i. m.* 137–143.
- 18 A régi román könyveket magában foglaló gyűjtemény a nevét a *Bibliografia Românească Veche*, azaz a régi román könyvek bibliográfiájának Ion Bianu, Nerva Hodos és Dan Simionescu által összeállított és 1903–1944 között kiadott négy kötete után kapta.
- 19 LUFFY Katalin–COTOI Paula: *Comori din bibliotecă. Donația Gheorghe Sion (1922–2022)*. Breviaria Bibliothecaria II(2022). 6–7. <https://www.bcucuj.ro/hun/node/821> (utolsó megtekintés: 2024. 05. 13.)
- 20 Elena MOSORA–Doina HANGA: *Catalogul cărții vechi românești din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca*. BCU, Cluj-Napoca, 1991.
- 21 A Ritkaságtár 1800 előtti nyomtatványairól készült katalógust lásd Meda-Diana HOTEÁ–KOVÁCS Mária–Emilia Mariana SOPORAN: *Catalogul cărții rare din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” (sec. XVI–XVIII)*. Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.

bumok gyűjteményének, és az állomány új raktári jelzeteket kapott. Ugyanebben az időben jöhetett létre Gheorghe Sion gyűjteményéből, az adományozó kritériumai szerint tematikusan kiválogatott *Sion-ritkaságtár* (*Rare Sion*), amely a Sion-adományból származó, régi (16–19. századi) kiadású köteteket, valamint Románia történelmével foglalkozó külföldi könyveket, útleírásokat és az 1830 utáni román irodalom első kiadásait, a román szerzők autográf aláírásával, ajánlásával ellátott köteteket tartalmazta.²²

A KEK *Régikönyvgyűjteményét* (hivatalos nevén *Fondul Patrimoniul*), mint a Különgyűjtemények osztályhoz tartozó állományrészt, 2006-ban hozták létre. Ezt a muzeális értékű, 1801 előtti nyomtatványokat tartalmazó gyűjteményt a kommunista diktatúra évei alatt, az 1974. október 30-án kiadott 63-as számú, a nemzeti kulturális örökség megőrzését és védelmét biztosító törvény megjelenése után kezdték különválasztani a *Törzsgyűjteménytől*, de ekkor a köteteket csak elhelyezték egy külön raktári helyiségben, és egy helyrajzi, csak a jelzeteket feltüntető cédulakatalógus jelezte az állomány összetételét. Az állománynak ebben az időben nem volt külön katalógusa, a gyűjteményben található címeket a több mint százéves szerzői betűrendes és a régi könyvek törzsgyűjteményből való kiválogatása során készített időrendi sorrendben gépelt jegyzékekben, majd a később összeállított hiányos kronologikus cédulakatalógusban lehetett megtalálni. Az itt őrzött, nyelvileg és tartalmilag igen változatos összetételű állomány az európai könyvpiac 16–18. századi könyvtermésének kiadványait tartalmazza, amelyek közül külön említést érdemelnek az igen értékes antikvák, valamint az 1711 utáni magyarországi könyvkiadás termékei. A könyv előtörténete (provenienciája) szempontjából pedig nagyon fontosak a kötetekben található bejegyzések (különösen a tulajdonosokra vonatkozóak), ex librisek, könyvkötések, amelyek a könyv-, olvasmány- és művelődéstörténetnek szolgálnak érdekes információkat.

A Régikönyvgyűjtemény létrehozásakor és a Különgyűjtemények osztályhoz való sorolásakor neveztek ki két könyvtárost, kiknek fő feladata az állomány gondozása és modern, integrált könyvtári informatikai rendszerben való szakszerű feltárása, továbbá a törzsgyűjteményben és a szakkönyvtárakban található, 1801 előtti kötetek kiválogatása és átutalása a Régikönyvgyűjteménybe, valamint az egész állomány egységes, új jelzettel való ellátása és új helyrajzi katalógus vezetése. Mivel a törzsgyűjtemény raktári jelzeteleése folyószámos rendszerben történt, raktári jelzet alapján nem lehetett megkülönböztetni a régi könyvállományt, így a régikönyvállomány új jelzetet kapott: C.V. (*Carte veche*, azaz régi könyv). A jelenleg több mint 30 000 kötetet

22 Meda-Diana HOTEÁ: *Catalogul cărții rare din colecțiile B.C.U. „Lucian Blaga”. Donația Gh. Sion*. I. Sec. XVI–XVIII. Argonaut, Cluj-Napoca, 2006; uő-Roxana BĂLĂUCĂ: *Catalogul cărții rare din colecțiile B.C.U. „Lucian Blaga”. Donația Gh. Sion*. II. Sec. XIX–XX. Argonaut, Cluj-Napoca, 2009.

magában foglaló Régikönyvgyűjtemény rendszeres és szakszerű feldolgozása, a könyvek autopszia alapján való részletes leírása során eddig több mint 14 000 címet sikerült feldolgoznunk, ezek leírása megtalálható az online katalógusban. A feldolgozás során a példány adatait közlő bibliográfiai leírás mellett jeleztük az adott kötet egyedi jellemzőit (ex libris, supralibros, bélyegző, tulajdonosi bejegyzések), de a kötetekben található tulajdonjelzések és más bejegyzések átírása nem jelenik meg az online katalógusban. Ha a Régikönyvgyűjtemény állományában végzünk keresést, akkor az online katalógusban megtalálható kötetek mellett továbbra is szükséges a szerzői betűrendes és a kronologikus cédulakatalógusban való keresés is, mivel ezek retrokonverziója még nem teljes. Szerencsére a két cédulakatalógust az elmúlt években digitalizálták, így a KEK állományaiban való keresés ma már a világ bármely részén kivitelezhető.²³

A KEK Régikönyvgyűjteménye vegyes provenienciájú, az állomány nagy része az EME és az Egyetemi Könyvtár állományaiból származik. Emellett, a kötetek provenienciája szempontjából, igen fontos a kommunizmus éve alatt összeállított *Nullás állomány* (*Fondul 0*), mivel ebbe az állományrészbe kerültek a szocialista rendszerben államosított gyűjtemények kötetei, valamint a már korábban beszerzett duplumok és sérült, hiányos példányok. Ezek közül, nagyságát és értékét tekintve, említést érdemel a szászvárosi Református Kollégium könyvtárának állománya, amelyből Tóth Kálmán, az egyetemi könyvtár igazgatója válogatott az egyetemi könyvtár számára az 1952-es évben, amikor az erdélyi megyéket bejárva számba vette a már államosított gyűjteményeket, és ezen állományokból különített el részeket az egyetemi könyvtár számára.²⁴ A Nullás állományból az elmúlt években válogattuk ki az 1800 előtti nyomtatványokat (közel 5000 tétel), de mivel igen sok a sérült, hiányos példány, az állományrész feldolgozása időigényes. Ugyanekkor vettünk át több rakomány feldolgozatlan kötetet, amelyek már sok éve a könyvtár állományában voltak, de a leltári számon kívül nem rendelkeztek sem raktári jelzettel, sem katalóguscédulával. Ennek oka vélhetően a kötetek állapota lehetett, ugyanis sérültek, hiányzik kötésük, címlapjuk, így azonosításuk a számítógépek, valamint a tömeges digitalizáció időszaka előtt nehézkes és időigényes volt. A Nullás állomány még igen sok könyv- és könyvtártörténeti érdekességet rejt(het),²⁵ Bod Péter tulajdonjelzése utáni possessor-kutatásom

23 <https://www.bcucuj.ro/ro/resursele-bibliotecii/cat/cscron/Sec.XVI-XVII> (utolsó megtekintés: 2024. 06. 10.)

24 Győrfi Dénes, ifj.: *Tóth Kálmán beszámolója erdélyi könyvtárakról (1952)*. Művelődés LXV(2012). 8. sz. 16–21. A szászvárosi részről szóló beszámoló a 20. oldalon található.

25 Az állomány néhány értékes kötetét és egykori tulajdonosait vizsgálta Ősz Sándor Előd: *Reformátorok művei a Kolozsvári Egyetemi Könyvtár gyűjteményében = Album amicorum. Tanulmányok Sipos Gábor születésének hetvenedik évfordulójára*. Szerk. BOGDÁNDI Zsolt–DÁNÉ Veronka–LUPESCU MAKÓ Mária. EME, Kvár, 2021. 489–508. Angol változatát lásd Ősz

során innen válogattam ki közel 40 tételt, amelyek átkerültek az RMK-gyűjteménybe.²⁶ Ugyancsak a Régikönyvgyűjteményt gazdagítja 2007 óta a nagyenyedi minorita rendház könyvtárának régi állománya, amely az 1948-ban elkezdődött államosítások következtében a nagyenyedi Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárba került. Az 1957-től a KEK fiókkönyvtáraként működő Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárat az Erdélyi Református Egyházkerület 2005-ben kapta vissza a nagyenyedi Református Kollégium épületével együtt, de a visszaszolgáltatási rendelet csak az 1948-ig leltározott könyvekre vonatkozott, így a minorita rendház könyvtárának később leltározott anyaga Kolozsvárra, a KEK frissen kialakított Régikönyvgyűjteményébe került.²⁷

Különösen nagy felelősség hárul a muzeális könyveket őrző könyvtárak könyvtárosaira egy ilyen állomány értékeinek a feldolgozása során, hisz a könyvtárban folyó feldolgozó munka mellett elengedhetetlen a katalógusok, bibliográfiák, az állomány értékeit ismertető munkák kiadása, valamint a népszerűsítő kiállítások rendezése. Ez irányú kötelességemnek teszek eleget az elmúlt évben végzett possessor-kutatás néhány eredményének a bemutatásával.

A bevezetőben említett okok mellett, a választásom azért is esett Bod Péter könyvtára szétszóródott köteteinek keresésére, mivel a tudós könyvtárának 1770-ben Nagyenyeden szervezett könyvárverésén a református kollégiumok könyvtárai is képviseltették magukat, és reménykedtem, hogy a szászvárosi Református Kollégium könyvtárába is kerülhettek kötetek. Ugyanakkor Bod Péter könyvtára esetében szerencsések is vagyunk, hiszen létezik egy kiadott könyvjegyzék, amely segítségével könnyebb az állomány összetételének felgöngyölítése, az egyes kötetek azonosítása. Az azonosítást megkönnyítik az elmúlt években feltárt tételek,²⁸ valamint a régikönyves könyvtárak katalógusaiban található, Bod Péter könyvtárából származó kötetek.²⁹

Sándor Előd: *Works of Protestant Reformers in the Collections of the University Library of Cluj-Napoca*. Philobiblon XXVIII(2023). 1. sz. 23–40.

26 Az RMK-gyűjteménybe került kötetek között található az a kolligátum is, amelynek első tétele Szegedi Kis István egyik alapvető teológiai munkájának, a *Tabulae analyticae*nak 1609. évi bázeli kiadása, amelyet eddig nem ismert a szakirodalom. Jelzete: BMV 1428.

27 A Kolozsvárra szállított állomány nagy részének Rácz Emese elkészítette nyomtatott katalógusát, ami alapján a gyűjtemény áttekinthető, kötetei pedig igényelhetők a Különgyűjtemények osztályon, így nem kezeltük prioritásként az állományrész katalógizálását és jelzetelését. Rácz Emese: *Az egykori nagyenyedi minorita rendház könyvtárának régi állománya: katalógus*. OSZK-BCU „Lucian Blaga”, Bp.–Cluj-Napoca, 2009.

28 Lásd a 3–6. jegyzeteket.

29 Példának a marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtár igen hasznos, online katalógusait említem, amelyekben több mint 30, Bod Péter könyvtárából származó tételt számoltam meg. <https://www.telekiteka.ro/katalogus3510> (utolsó megtekintés: 2024. 05. 15.)

A Bod Péter könyvtáráról, könyveinek sorsáról, az állomány tartalmi összetételéről született számos tanulmány alapján kijelenthető, hogy a könyvtár elsőgenerációs gyűjtemény, tudatos, tematikus gyűjtés eredményét tartalmazó tudósi könyvtár. Az állomány nyelvileg homogén: magyar és latin nyelvű könyvanyagot tartalmaz. A könyvtárról készített 1770-es könyvjegyzék a nagyenyedi Református Kollégium falai között megtartott árveréshez köthető. A hagyatéki eljárás során keletkezett könyvjegyzék 966 tételt tartalmaz, a könyvtár állománya hozzávetőleg 1100 kötetes lehetett.³⁰ A jegyzék a könyvanyagot formátum és téma szerinti csoportosításban mutatja be, a tételek leírásai hiányosak, több esetben nem adja meg a kiadás évét, illetve jelentős mértékű a nyomtatványok kiadási évére vonatkozó elírás is.³¹ Eddigi adataink szerint a hagyatéknak legnagyobb részét (kb. 10%-át) a debreceni Református Kollégium szerezte meg, a fennmaradó kötetek szétszóródtak a Kárpát-medencében.³² Összegezve a szakirodalomból és a könyvtári katalógusokból eddig ismerteket, megállapítható, hogy a debreceni Református Kollégium könyvtárába 81 kötetben 66 mű,³³ a székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárába 15 kötetben 10 mű került.³⁴ A nagyenyedi Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárba Bod Péter könyvtárának 15 kötet, két autográf kézírata, két könyvtárosi bejegyzése és két műve könyvadományként jutott.³⁵ A kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Könyvtárában 3 kötet,³⁶ a Maros Megyei Múzeum könyvtárába egy 1741-ben Leidenben

30 MONOK: *A németalföldi kiadványok*. 286–288; RADVÁNSZKY Béla: *Bod Péter könyvtárának jegyzéke*. Magyar Könyvszemle IX(1884). 58–86.

31 Csak egy példát hozok rosszul jelölt kiadási évre: a Radvánszky-féle könyvjegyzék 76. oldalán a *Libri in octavo de rebus Hungaricis* felsorolásban a 299. tétel „Verbötzi illustratus Tyrnaviae 1733”-at tüntet fel, Bod Péter könyvtárába viszont az 1762-ben, Türi Sámueltól vásárolt 1753-as kiadás került: „Türi Samuel Uramtól küldött könyveket vettem 12 Xbr. 1. Rubricae Juris Ungarici in oct. 1734 in compactione 2. Verbötzius illustratus Tyrn. 1753 in oct in compact. ...”. *Bod Péter házi diáriuma 1750–1769*. KEK, Különgyűjtemények osztály, Kézirattár, Ms. 239 (a továbbiakban: *Bod Péter diáriuma*). 46'. Autográf kézirat, az 1769. évre vonatkozó jegyzeteket a 89. levéltől más kézírással jegyezték be, valamint a gazdasági napló kötetésekor több személy kézírásával készült leveleket és elszámolásokat is bekötöttek. A diárium digitalizált változata is elérhető: <https://dspace.bcuculuj.ro/handle/123456789/22031>. A diárium nagyernyei Kelemen Benjámin adományaként került az EME könyvtárába Kelemen Benjámin felesége, Bod Katalin, Bod Péter unokája révén. *Kelemen Lajos Napló*. II. (1921–1938). Szerk. Sas Péter. EME, Kvár, 2018. 704.

32 OLÁH: *i. m.* 243–268.

33 Uo.

34 M. HUBBES: *i. m.* 47–58.

35 VITA Zsigmond: *Bod Péter könyvei az enyedi Bethlen könyvtárban*. Könyvtári Szemle 19(1969). 3. sz. 130–131. A tanulmány eredményeit Gordán Edina újabb adatokkal egészítette ki. GORDÁN: *i. m.* 95–121.

36 KURTA: *Bod Péter könyvtárának*. 124–126.

vásárolt kötet került.³⁷ A Román Tudományos Akadémia Könyvtárának kolozsvári kirendeltségében őrzött kollégiumi gyűjteményekben több, Bod Péter könyvtárából származó kötet maradt fenn. Az intézmény Sipos Gábor irányításával összeállított RMK-katalógusa szerint két kötet Pataki Sámuel orvos és kollégiumi tanártól került a kolozsvári Református Kollégium könyvtárába, egy kötet pedig az unitárius kollégium könyvtárából származhat.³⁸ A kolozsvári Református Kollégium könyvtárában őrzött további két kötetről Jakó Zsigmond számol be az erdélyi antikvár könyvkereskedelem kezdeteiről írt tanulmányában.³⁹ A Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kunó Könyvtára⁴⁰ és az Országos Széchényi Könyvtár egy-egy kötetet őriz.⁴¹ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának online katalógusában azonosítható két kötetben található három cím közül a *Rerum Hungaricarum scriptores varii historici, geographici* és a *Rerum Moscoviticarum auctores varii* címeket tartalmazó 542 525 jelzetű kolligátum a debreceni állományból kerülhetett az MTA Könyvtárába.⁴² A marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtár katalógusaiban több mint 30, Bod Péter könyvtárából származó tétel leírása található.⁴³

Az azonosítás első lépéseként a szászvárosi Református Kollégium könyvtárának⁴⁴ a KEK Nullás állományába került anyagát néztem át. Hat kötetről igazolódott be, hogy valóban Bod Péter könyvtárából származnak.⁴⁵ A kutatás következő lépéseként a Radvánszky Béla által közölt könyvjegyzék segítségével igyekeztem azonosítani az ott ismertetett címeket, és megkeresni azok példányait a KEK régikönyveket

37 *A Maros Megyei Múzeum Könyvtárának 1850 előtti külföldi és régi magyarországi nyomtatványai. Katalógus.* Szerk. GORDÁN Edina–REZI Botond. Mega–Muzeul Județean Mureș, Cluj–Napoca–Târgu Mureș, 2015. 146.

38 *A kolozsvári Akadémiai Könyvtár Régi Magyar Könyvtár-gyűjteményeinek katalógusa.* Szerk. SÍPOS Gábor. Scientia–Biblioteca Filialei Cluj–Napoca a Academiei Române, Kvár, 2004. 186, 233, 494.

39 JAKÓ Zsigmond: *Az erdélyi magyar antikvár könyvkereskedelem kezdeteiről = Művelődési törekvések a korai újkorban. Tanulmányok Keszérű Bálint tiszteletére.* Szerk. BALÁZS Mihály–FONT Zsuzsa. JATE, Szeged, 1997. (Adattár XVI–XVIII. Századi Szellemi Mozgalmaink Történetéhez 35). 225.

40 <https://qulto.bibl.u-szeged.hu/record/-/record/display/manifestation/bibJAT00345722/39ca2a36-93b8-4e5d-981e-a0698a9956d6/solr/0/24/15/21/score/DESC> (utolsó megtekintés: 2024. 06. 10.)

41 OLÁH: *i. m.* 249.

42 Uo. 247. A katalógus 3. tétele. Az MTA Könyvtárában található példány: http://opac.mtak.hu/F/DFD2HBJGXVUIR1S3T2LARL7X29XNST8E8L64A3ADQ4XSA8HXFU-35047?func=full-set-set&set_number=651518&set_entry=000005&format=999 (utolsó megtekintés: 2024. 06. 10.)

43 <https://www.telekitema.ro/katalogus3510> (utolsó megtekintés: 2024. 05. 15.)

44 DÓSA Dénes: *A szászvárosi Ev. Ref. Kón-Kollegium története.* Szászváros, 1897. 198–202. A könyvtár történetéről szóló részt 1896-ban Vitus Lajos könyvtáros írta meg.

45 Függelék, 9–13. tételek.

őrző gyűjteményeiben. A Radvánszky-féle könyvjegyzék adatait egészíti ki Bod Péter 1750–1769 között vezetett „házi diáriuma”, amelyben a kronologikus sorrendben lejegyzett gazdasági jegyzetek közé feljegyezte a könyvekre költött összegeket is, helyenként megadva a vásárolt kötet szerzőjének a nevét és címének néhány szavát.⁴⁶ A KEK Kézirattárában található gazdasági napló könyves adatai olyan címeket is tartalmaznak, amelyek nem szerepelnek a kiadott könyvjegyzékekben, de mivel ezen adatok elemzése meghaladja jelen tanulmány kereteit, most csak a KEK állományában azonosított kötetekhez kapcsolódó diáriumi adatokat használok fel.⁴⁷

A könyvjegyzék tételeinek azonosításához az Egyetemi Könyvtár már említett katalógusait, valamint nemzetközi online katalógusokat, adatbázisokat (Worldcat, KVK, VD16, VD17, STCN, USTC, RMK-, Petrik-kötetek stb.) használtam. A könyvjegyzék segítségével azonosított kötetek közül csak azokat a köteteket mutatom be, amelyeket sikerült egyértelműen Bod Péter kézírása, tulajdonosjelzése vagy monogramja segítségével azonosítani. A kötetek bibliográfiai leírása mellett igyekeztem közölni a possessor-bejegyzéseket, és megpróbálom bemutatni a könyvek egykori tulajdonosait, hiszen néhány jelentős erdélyi személyiség tulajdonjegye is megjelenik korábbi vagy későbbi possessoroként. A tulajdonosok életrajzi adatainak bemutatásához elsősorban a kollégiumok beiratkozási anyakönyveit, a peregrinus-adattárakat, de számos más adattárat, tanulmányt is használtam.

Bod Péter 1736–1739 között a nagyenyedi Református Kollégium könyvtárosi tisztségét viselte.⁴⁸ A kollégiumi könyvtárat hűségesen gondozó könyvtáros munkájáról tanúskodik az enyedi kollégiumi könyvtár elpusztulása után fennmaradt kötet, amely Köleséri Sámuel *Axiomata juris naturae de officiis iusti* című, 1723-ban Szebenben kiadott művének az egyik fennmaradt példánya. A KEK állományában őrzött példány címlapjára Bod Péter a következőket jegyezte fel: „Colleg. N. Enyed compar. 1739 15 Jul.”.⁴⁹ Az EME könyvtárába került Köleséri művet 1900-ban leltá-

46 Bod Péter diáriuma. A napló kiadásán Rácz Emese dolgozik.

47 Példának Tordai Sámuel *A megtérés halogatásának veszedelme voltáról való elmélkedések...* című, 1767-ben Kolozsváron kiadott fordítását említeném, amely a Farkas Jánosnétól 1768-ban cserében kapott könyvek között szerepel (Rácz: „*Könyveknek szörnyü.* 137), vagy az 1762-ben Türi Sámuelától kapott könyvek között említett Ambrosovszky Mihály *Imago orbis*át (Bod Péter diáriuma. 46r). A gazdasági naplóba feljegyzett könyvek egy részének a listáját lásd Mikó Imre: *Bod Péter élete és munkái*. Pest, 1862. 94.

48 VITA Zsigmond: *A Bethlen Kollégium diákkönyvtárai a XVII–XIX. században* = uő: *Művelődés és népszolgálat*. Kriterion, Buk., 1983 (a továbbiakban VITA: *A Bethlen Kollégium*). 32.

49 Függelék, 1. tétel. Köszönöm Gordán Edinának a kézírás azonosításában nyújtott segítségét.

rozták, a leltárkönyv tanúsága szerint a kötet a Wesselényi család zsidói levéltárából származik.⁵⁰

Az KEK állományaiban azonosított kötetek közül négyet Bod Péter bizonyosan leideni egyetemi tanulmányai alatt vásárolt: hármát 1742-ben, egyet pedig 1743-ban szerzett meg könyvtára számára.⁵¹ Cornelius Nepos római történetíró hadvezérekről és római történetírókról szóló könyvének 1667-es leideni és rotterdami kiadása 1742-ben került tulajdonába. A nyomtatvány korábbi tulajdonosának készülhetett a kötet különleges kötése: papírtáblás puha pergamenkötés, pergamenszalagok felhasználásával, behajló szélekkel és zöld selyemszalagok maradványaival. A 17. század végi holland jutalomkötet pergamenkötésének első és hátsó kötéstábláját Hága város címerének motívuma, az angolnát csőrében tartó gólya díszíti, a sarkokon és a gerincén aranyozott növényi motívumok találhatók.⁵² A németalföldi hagyományok szerint az iskolák figyelemre méltó teljesítményt nyújtó tanulóiknak díszes jutalomköteteket adományoztak, kötésükön azon város címerével, ahol az iskola működött. A mi esetünkben tehát egy hágai polgár vagy tanuló lehetett a korábbi possessor, de mivel a kötet címelőzéklapját kivágták, a jutalmazott nevét nem ismerjük. A Bod Péter utáni tulajdonosok sem ismertek, illetve arról sincs adatunk, hogy mikor és hogyan került az EME könyvtárába. Régi raktári jelzete alapján 19. század végi–20. század eleji szerzemény lehetett.

Christian Reineccius héber bibliájának a második, 1739-es lipcsei kiadása ugyancsak Leidenben, 1742-ben került Bod Péter tulajdonába.⁵³ A héber bibliához, a korban megszokott gyakorlatnak megfelelően, csatolták Reineccius szótárának (*Index memorialis quo voces Hebraicae et Chaldaicae V. T. omnes*) valamelyik kiadását, jelen esetben az 1735-ös lipcsei edíciót. A Bod Péter bőséges jegyzeteivel ellátott héber

50 A leltárkönyvekből származó adatokért ifj. Győrfi Dénesnek tartozom köszönettel.

51 Függelék, 2–5. tételek.

52 Függelék, 2. tétel. Hasonló kötésű, a szakirodalomban prizebinding néven ismert jutalomkönyvek reprodukciói láthatók a Holland Nemzeti Könyvtár (Koninklijke Bibliotheek) kötéseit is bemutató *The Memory* nevű adatbázisban. Alább egy hasonló, korai hágai díjkötés 1696-ból: <https://geheugen.delpher.nl/en/geheugen/view/band-blank-perkament-prijsband-den-haag?coll=ngvn&maxperpage=36&page=1&query=prijsbande+den+haag&identifier=KONB12%3A141F11> (utolsó megtekintés: 2024. 05. 15).

53 Függelék, 3. tétel.

biblia következő tulajdonosa Pap Sámuel volt,⁵⁴ aki a nagyenyedi árverésen vásárolta a kötetet, majd tőle kerülhetett 1771 januárjában Benkő Sámuelhez.⁵⁵

Az 1742-ben Leidenben vásárolt kiadványok közül a következő az idős Pieter Burman könyvtárának aukcióján vásárolt Czvittinger Dávid *Specimen Hungariae literatae*, amelyben Czvittinger a magyarországi szerzők életét és munkáit mutatta be.⁵⁶ Czvittinger művét a KEK RMK-gyűjteménye őrzi, és az EME korai gyűjteményébe kerülhetett be valamikor még Szabó Károly idejében. A kötet katalóguscéduláját Szabó Károly készítette, és oda jegyezte fel a következőket: „Bod Péter példánya, végén 2 levélen néhány addendával, melyeket saját kezével írt le”.⁵⁷ A leideni egyetem történelemprofesszora több mint 4500 könyvet tartalmazó könyvtárának aukciós katalógusa nyomtatásban is megjelent, ebben tematikusan és méret szerint sorolják fel a könyvtár állományát, és ebből válogathattak az érdeklődők a több napig tartó árverés során.⁵⁸ Meglévő adataink szerint Bod Péter még további öt kötetet vásárolt idős Pieter Burman könyveinek árverésein. Ezek közül egy kötet a székelyudvarhelyi Református Kollégium könyvtárába,⁵⁹ öt mű három kötetbe kötve a Teleki–Bolyai

54 Azonos lehet a Tóth Levente által azonosított Pap Sámuellel, aki 1767-ben Nagyenyeden subscribált, majd 1774 júniusa és 1775 júniusa között albizált, a háromszéki egyházközségekben gyűjtötte a külföldi akadémiára szükséges anyagi támogatást, amelynek segítségével 1777-ben az utrechti és később az odera-frankfurti egyetemeken tanult. TÓTH Levente: *Albizáló diákok Háromszéken a 18. században = Album amicorum. Tanulmányok Sipos Gábor születésének hetvenedik évfordulójára*. Szerk. Bogdándi Zsolt–DÁNÉ Veronka–LUPESCU MAKÓ Mária. EME, Kvár, 2021. 620; JAKÓ Zsigmond–JUHÁSZ István: *Nagyenyedi diákok 1662–1848*. Kriterion, Buk., 1979. 172; SZABÓ Miklós–SZÖGI László: *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1849*. Mentor, Marosvásárhely, 1998. 356.

55 Benkő Sámuel 1743-ban született Kisbaconban, Nagyenyeden tanult, ahol 1766-ban subscribált. 1774-ben az utrechti egyetemen tanult, majd Leidenben, ahol 1775-ben bölcsésztudorrá, 1778-ban orvosdoktorrá avatták. JAKÓ–JUHÁSZ: *i. m.* 171; SZABÓ–SZÖGI: *i. m.* 80.

56 Függelék, 4. tétel.

57 https://www.bcuculj.ro/sites/all/modules/custom/bcu_catalogs/data/cscvm/pdf///Csepregi-Czvittinger.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 06. 10.)

58 *Bibliotheca Burmanniana, Sive Catalogus Librorum Instructissimae Bibliothecae Viri Summi D. Petri Burmanni, dum in vivis esset, J.U.D. Historiarum, Graecae Linguae, Eloquentiae, Poëtices, & Historiae Faederati Belgii Professoris, & Bibliothecarii ... quorum publica fiet Auctio in Aedibus Clarissimi Defuncti. Die Lunae 26. Februarii & seqq. diebus 1742. Lugduni In Batavis, Apud Samuelem Luchtmans, 1742. Academiae Typographum, Ubi Catalogi distribuuntur. Sex diebus ante Auctionem patebit Bibliotheca*. Samuel Luchtmans, Leiden, 1742. Czvittinger műve a katalógus 136. oldalán a 2148. szám alatt szerepel: *Czvittingeri Specimen Hungariae Litteratae* 2. 10.

59 M. HUBBES: *i. m.* 4; VELLEIUS PATERCULUS Caius: *Historiarum Libri II*. Apud Thomam Fritsch, Lipsiae, 1707.

könyvtárba,⁶⁰ egy kötet az MTA Könyvtárába került.⁶¹ Ugyanekkor vásárolt egy kötetet a Burman-könyvtárból Bod Péter egyetemi társa, Berzétei József is.⁶²

Az azonosított kötetek közül az utolsó, biztosan Leidenben vásárolt kötet az idős Pieter Burman kiadásában 1698-ban megjelent *Phaedrus* volt.⁶³ A papírtáblás pergamenkötésbe kötött nyomtatvány 1743-ban került Bod Péter tulajdonába, korábbi és későbbi tulajdonosai ismeretlenek, akárcsak az, hogy mikor kerülhetett az EME könyvtárába.

A Jan Minell kiváló holland klasszika-filológus által kommentált és főként diákok számára kiadott 1698-as rotterdami *Florus* kiadásból kivágták a tulajdonjelzést tartalmazó rézmetszetes díszcímlapot, viszont a hátsó táblán belül található PB monogram minden kétséget kizáróan Bod Péter könyvtárába helyezi a kötetet. A címlapon szereplő bejegyzés szerint a kötet 1736-ban W. H. Vermeer tulajdonában volt, és Bod Péter ugyancsak a leideni peregrinációja alatt vásárolhatta meg. Későbbi tulajdonosairól nincs adat, a szászvárosi anyagból került az KEK állományába.⁶⁴

Könyvtárunk antikváinak számbavétele és katalogizálása során bukkantam rá egy három tételből álló egykori kolligátumra, amelyet a 19–20. század fordulóján az EME könyvtárosai – a könnyebb rendezhetőség kedvéért – szétbontottak. A kolligátum első tétele egy 1566-ban Kölnben nyomtatott, több művet tartalmazó kötet, amelynek az első része az *Imagines mortis* címet viseli.⁶⁵ A korban igen népszerű és többször kiadott haláltáncképek imakönyvekbe és más vallásos vagy oktatónyomtatványokba is bekerültek. Az ifjú Hans Holbein rajzai után készített, 53 fametszettel illusztrált kiadvány képei alá a verses feliratokat Aemlius Georgius francia nyelvből

60 A Teleki Téka katalógusában leírt művek is megtalálhatóak a Burman-katalógusban: 1. OSORIUS Hieronymus: *De rebus Emmanuelis regis Lusitaniae... gestis libri duodecim*. – Coloniae Agrippinae, apud haeredes Arnoldi Birckmanni, 1576. Jelzete: B O-2012; egy két tételből álló kolligátum: 2. ENS Caspar: *Rerum Hungaricarum historia, novem libris comprehensa*. – Coloniae Agrippinae, sumptibus Wilhelmi Lutzenkirchen, 1604. és 3. ENS Caspar: *Ad rerum Hungaricarum historiam ... appendix*. – Coloniae Agrippinae, apud Wilhelmum Lutzenkirchen, 1608. Jelzete: T o-3509 col. 1 (Inv. 3877); valamint egy újabb kolligátum 4. CHEIRON Isaac (pseud.): *Ignorantia Iesuitarum*. – Genevae, excudebat Petrus de la Rouiere, 1613. 5. WANGEN Petrus de (pseud.): *Physiognomia Iesuitica variis opusculis, discursibus, characteribus, epigrammatibus*. – Lugduni, [s. n.], 1610. Jelzete: T o-449 (Inv. 6959) <https://www.telekitekita.ro/katalogus3510> (utolsó megtekintés: 2024. 05. 10.)

61 Lásd a 43. jegyzetet.

62 Johann Heinrich HEIDEGGER: *Historia papatus: novissimo historiae Lutheranismi et Calvinismi fabro kata biaion reposita ... Accedit Francisci Guicciardini ... Historia Papatus, ex autographio Florentino restituta*. – Amstelaedami: Apud Henricum Wetstenium, MDCLXXXIV [1684]. – [14] f., 598 p., [30] f.; 4° (21 cm.). KEK, jelzete: 0543.

63 Függelék, 5. tétel.

64 Függelék, 9. tétel.

65 Függelék, 6. tétel.

fordította latinra. A kötet további része vallásos műveket, beszédek tartalmaz. Az *Imagines mortis* címlapján találjuk a kolligátum provenienciájára vonatkozó adatokat. A kötet első tulajdonosa Johannes Kinder Cibiniensis volt, aki 1568-ban Wittenbergben vásárolhatta meg a kolligátumot.⁶⁶ Lehetséges, hogy a kolligátumnak wittenbergi kötése volt, a szétbontott kötetek gerincén pergamenre írt kódextöredékek láthatók, az oromszegők közül csak a kolligátum középső tételének az alsó része maradt meg. A következő tulajdonos egy ismert szebeni patrícius család egyik 17. századi tagja, Johannes Seraphin volt, aki kétszer, 1656-ban és 1657-ben is feljegyezte nevét a címlapra.⁶⁷ Mivel hiányzik a kötés, nincs adatunk arra, hogy a kolligátum mikor kerülhetett Bod Péter tulajdonába. A címlapon található tulajdonjelzés azt viszont elárulja, hogy az 1770-es nagyenyedi árverésen Técsi Miklós,⁶⁸ a marosvásárhelyi Református Kollégium könyvtárosa vásárolta meg, több más kötettel együtt.⁶⁹ Az egykori kolligátum második tételének a szerzője Niels Hemmingsen (1513–1600) dán lutheránus teológus, a koppenhágai egyetem teológiaprofesszora volt.⁷⁰ A *Pastor sive pastoris optimus vivendi agendique modus* című teológiai értekezésnek több 16. századi kiadása ismert (Lipce, Erfurt, Rostock, Genf). A kolligátum harmadik tétel-

66 Johann Kinder 1568. június 3-án iratkozott be a wittenbergi egyetemre. Hazatérte után Szebenben lektor 1570–1573 között, lelkipásztor Szebenrécsén 1580–1584 között, majd 1584 után Kelneken, ahol 1587-ben halt meg. SZABÓ Miklós–TONK Sándor: *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban, 1521–1700*. JATE, Szeged, 1992 (Fontes Rerum Scholasticarum IV). nr. 1050; ERNST WAGNER: *Die Pfarrer und Lehrer der Evangelischen Kirche A.B. in Siebenbürgen*. Böhlau, Wien–Weimar–Köln, 1998 (Schriften zur Landeskunde Siebenbürgens 22.1). 77–78.

67 Johannes Seraphinról nem találtam adatot, feltételezhetően Valentin Seraphin (?–1639) szebeni királybíró fia lehetett.

68 Técsi Miklós Marosvásárhelyen született, apja Técsi Sámuel professzor volt. Marosvásárhelyen tanult, 1760-ban subscribált, 1765–1771 között a kollégium könyvtárosa. Egyetemi tanulmányúton 1772–1774 között Marburgban (1772. nov. 3) és Utrechtben tartózkodott. Hazatérve lelkipásztorként működött: 1776–1789 között Szentbenedeken, 1789–1807 között Berekeresztúron. Ő volt egyben a Marosi egyházmegye esperese is. SZABÓ–SZÖGI: *i. m.* 467, nr. 4043; *A marosvásárhelyi Református Kollégium diáksága 1653–1848*. Bevez., közlétesz. TONK Sándor. Szeged, 1994 (Fontes Rerum Scholasticarum VI – a továbbiakban *A marosvásárhelyi Református*). 85, nr. 2398; KONCZ József: *A marosvásárhelyi helv. hitv. főtanodai könyvtár ismertetése*. Magyar Könyvszemle IV(1879). 6. sz. 331.

69 Az árverésen vásárolt további kötet leírását lásd a Teleki–Bolyai Könyvtár 17. századi könyveinek katalógusában: *Novum Testamentum ... Jesu Christi ex versione Vulgata*. (Comment. Henry Hammond. Trad., praef. comment. Joannes Clericus.) Tomus primus (–secundus.) – Amstelodami, apud Georgium Galletum, 1700. – [8] 374 [1] 511 [12] p.; 2°. Ex libr: Mvhelyi Ref. Kollég. Poss: Petrus Bod Lugduni Batavorum; Colleg. Ref. S. P. Alb. – Mvásárhely (ex fundatione Joannis Lázár) 1770 – bibliothecarius Nicolaus Tétsi. Jelzete: B f-83. https://www.telekitekita.ro/files/kcfinder/files/A_H_17.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 06. 15.)

70 Függelék, 7. tétel.

le Joachim Camerarius krisztológiai értekezése Jézus és az apostolok életéről, tetteiről. E mű intenzív használatáról a lapszéleken található, 16. század végi–17. századi latin nyelvű, egyazon kéztől származó jegyzetek tanúskodnak.⁷¹

Johannes Leusden *Compendium biblicum*ának 1694-es utrechti kiadásában csak a PB monogram utal Bod Péter tulajdonjegyére.⁷² A nyomtatvány első ismert tulajdonosa Beregszászi István lozsádi iskolamester, aki 1731-től vajasdi lelkipásztor.⁷³ A hátsó tábla belsején található bejegyzés szerint a kötetet 1734-ben Beregszászi István Magyarigenben adományozta ifjú Pelsőczy Jánosnak, a későbbi református püspök fiának, aki abban az évben kezdte el nagyenyedi tanulmányait.⁷⁴ Bod Péter könyvjegyzéke szerint a magyarigeni lelkész tulajdonába került magyarigeni elődje, Pelsőczy Kovács János több kézírata.⁷⁵ Házi diáriumában a költségek felsorolásakor többször említi ifjú Pelsőczy János nevét, mint akinek ismeretlen okokból bizonyos összegeket adott.⁷⁶ Az 1760-as év költségeinek a felsorolásánál viszont már feljegyzi, hogy Pelsőczinének „holmi könyv s irasokert” két részletben több mint 6 forintot fizetett ki.⁷⁷ Az 1761-es év költségeinek a lejegyzésekor újra megjelenik Pelsőcziné neve, ez esetben könyvcímek kíséretében, de sajnos csak a „Bellar. enerv.” rövidítésűt sikerült

71 Függelék, 8. tétel.

72 Függelék, 10. tétel.

73 Beregszászi Istvánról a következőket tudjuk: 1689-ben vagy 1690-ben subscribált Gyulafehérváron, de már 1692-ben Lozsádon iskolamester, 1731–1733 között pedig Vajasdon lelkipásztor. TÓTH Zsombor: *A hosszú reformáció jegyében. Vallási perzekúció és tanúságtétel a református irodalmi hagyományban a gyászévutizédtől 1800-ig*. BTK ITI, Bp., 2023. 280. Vajasdon fordítja le magyar nyelvre 1731-ben Friedrich Adolf Lampe egyháztörténetét, amelynek autográf kéziratát Tóth Zsombor a marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtárban találta meg. Uo. 278–303.

74 Ifjú Pelsőczy János Pelsőczy Kovács János magyarigeni lelkész fia. 1715-ben született, 1734-ben subscribált Enyeden. JAKÓ–JUHÁSZ: *i. m.* 149. Hardewijkben (1738–1741) és Gröningenben (1741) peregrinált, majd Vajasdon (1749–1750) és Marosszentimrén lelkipásztor (?–1752). Felesége 1745-től Vajai Krisztina, akitől 1750-ben vált el. Az adatokat Ósz Sándor Elődnek köszönöm.

75 Pelsőczy Kovács János (1672–1749) Magyarországon született, tanulmányai során jutott el Erdélybe, és Gyulafehérvárról indult peregrinálni: Utrecht, Leiden, Franeker egyetemeken tanult. 1702-től felsőszentmihályi, majd 1704-től magyarigeni lelkész. 1717-től a Gyulafehérvári egyházmegye esperese, 1740-től a püspökség főjegyzője, majd 1748-tól rövid ideig református püspök. BRETZ Annamária: *Bod Péter életrajza Pelsőczy Kovács Jánosról* = „Nem sülyed az emberiség!”... *Album amicorum Szőrényi László LX. születésnapjára*. Főszerk. JANKOVICS József. MTA Irodalomtudományi Intézet, Bp., 2007. 511–517. Bod Péter könyvtárába került kéziratait lásd RADVÁNSZKY: *i. m.* 85–86.

76 *Bod Péter diárium*a. 8^r: az 1756-os évnél: „Pelsőczy Jánosnak 1 fh.”; 21^r: az 1758-as év költségeinél: „... Pelsőczinek 24 dr.”; 27^v: az 1759-es év költségeinél: „... Pelsőczinek 34 dr.”

77 Uo. 28^r: „1760 esztendő Költség ... Tiszteletes Pelsotzi Janosnenak előre adtam 2 fh. 04 d.” majd az következő levél rectóján így folytatja: „1760 esztendő Költség ... Pelsotzine aszsz(onyna)k holmi könyv s irasokert 4 fh. 42 d.”

egyértelműen azonosítani.⁷⁸ A diáriumban említett Pelsőcziné vagy a püspök felesége, Vízkeleti Kata,⁷⁹ vagy, talán nagyobb valószínűséggel, az ifjú Pelsőczy János második felesége lehetett. A marosvásárhelyi Teleki–Bolyai Könyvtárban őrzött, korábban a két Pelsőczy János tulajdonában lévő, Wolfgang Franzius *Historia animalium* című műve is ugyancsak 1760-ban váltott tulajdonost, akkor került Valentin Maxai tulajdonába. Elképzelhető, hogy talán akkoriban hunyt el ifjú Pelsőczy János, felesége pedig megvált a férje tulajdonában lévő könyvektől és kéziratoktól.⁸⁰ Igazán érdekes, hogy Leusden *Compendium biblicum*ának a következő ismert tulajdonosa Borosnyai Lukács Mihály, a nagyenyedi kollégium könyvtárosa, aki 1770-ben, a Bod Péter halála utáni nagyenyedi árverésen vásárolhatta meg a kötetet.⁸¹ Azután a kötet a szászvárosi Református Kún Kollégium könyvtárába, majd onnan a KEK gyűjteményébe került.

Istvánffy Miklós 1724-ben Kölnben kiadott *Regni Hungarici historiája* 1756-ban került Bod Péter tulajdonába.⁸² A kötet első ismert tulajdonosa Enyedi József,⁸³ aki 1750-ben a nyomtatványt tanítványának, ifjú Bethlen Sámuelnek ajánlotta. Az alig 15 éves Bethlen Sámuel 1751-ben bekövetkezett halála után a Bod Péterrel baráti kapcsolatban lévő Bethlen-családtól kerülhetett a kötet Bod könyvtárába.⁸⁴ Enyedi József és Bod Péter kapcsolatáról a házi diárium 1756. évi számadásainál is találunk egy adatot: „Bibliai Historiát adtam... Enyedi József Urnak n. 3”.⁸⁵ Bod halála után,

78 Uo. 37^v: „1761 esztendő Költség Pelsotzinétol egy detz...bl. 1 fh 02 dr. Bellar. enerv. Test. Physic.(?) 60 dr. ...”

79 GUDOR KUND Botond: *Az eltűnt gyulafehérvári Református Egyházmegye és egyházi közösségei. Inquisitoria dioceseos Alba-Carolinensis Reformatae Relatoria (1754)*. Kriterion–Tortoma, Kvár–Barót, 2012 (Erdélyi Egyháztörténeti Könyvek 1). 391.

80 A Teleki–Bolyai Könyvtár 17. századi könyveinek katalógusában található leírás: Wolfgang FRANZIUS: *Historia animalium*. – Amstelaedami, apud Joannem Ravesteinium, 1665. – 12° [42] 779 [51] p. Ex libr.: Unitárius gymnasium Könyvtára Székely-Keresztúron (pecsét) Poss: Johannes Pelsötzi–Franekeae Frisiorum; Johannes Pelsőczy junior; Valentinus Maxai 1760. https://www.telekitekta.ro/files/kcfinder/files/A_H_17.pdf (utolsó megtekintés: 2024. 06. 20.)

81 VITA: *A Bethlen Kollégium*. 33.

82 Függelék, 16. tétel.

83 Enyedi József Nagyenyeden tanult, 1741. október 21-én subscribált. Peregrinációját 1751–1752-ben Franekerben kezdi, majd 1753. július 31. után az odera-frankfurti egyetemen folytatja. Hazatérve, gróf Teleki László udvari papja, 1759-től Küüllőalmáson, majd 1768-tól Marosbogáton szolgál lelkipásztorként. JAKÓ–JUHÁSZ: *i. m.* 154; SZABÓ–SZÖGI: *i. m.* 153. nr. 1016.

84 Ifjú bethleni Bethlen Sámuel gróf Bethlen Sámuel és második felesége, Jósika Ágnes gyereke volt. 1751 márciusában a nagyenyedi kollégium diákjaként tizenöt évesen halt meg. *Gróf bethleni Bethen Kata életének maga által való rövid le-írása*. [Kvár, 1762]. 227–230. KEK, jelzete. C.V. 7063.

85 *Bod Péter diáriuma*. 10^v.

az 1770 áprilisában megtartott nagyenyedi aukción, Istvánffy művét árkosi Barabás Sámuel vásárolta meg, aki a tulajdonjegyét háromszor is bejegyezte a kötetbe.⁸⁶ A kötet címelőzéklapján Barabás Sámuel bejegyzése alatt Kelemen Lajos magyarázata található árkosi Barabás Sámuel azon kéziratáról, amelyet ugyancsak a KEK Kézirat-tára őriz.⁸⁷ A nyomtatványt, több más értékes könyvvel és kézirattal együtt, az Egyetemi Könyvtár 1917-ben vásárolta meg Szabó György orvos örököseitől.⁸⁸

A KEK Régikönyvgyűjteménye őrzi a protestáns ortodoxia egyik legnevesebb képviselőjének, François Turretininek három olyan művét, amelyek Bod Péter tulajdonában is voltak. Az első ezek közül a genfi akadémia teológiaprofesszorának három kötetbe foglalt monumentális műve, az *Institutio Theologicae Elencticae*, amelynek az 1696-os, Leidenben és Utrechtben nyomtatott, bővített kiadásához Benedict Pictet fűzött kommentárokat.⁸⁹ Turretini rendszeres teológiájának kötetei a százszárossi Református Kollégium könyvtárából kerültek az Egyetemi Könyvtár állományába, akárcsak az ugyanazon szerző másik két művét tartalmazó kolligátum.⁹⁰ Nincs adatunk a genfi akadémia teológiaprofesszorának a műveit birtokló, Bod Péter előtti tulajdonosról, mivel ennek nevét igen alaposan kivakarták mind a négy kötet címlapjáról. A kötetek azonos pergamenkötései és tulajdonjelzései alapján azonban megállapítható, hogy ugyanazok a tulajdonosok birtokolhatták e teológiai értekezéseket. A kötetek Bod Péter halála után Nagyenyeden maradhattak, hiszen az első, Bod Péter utáni, ismert tulajdonos Kis Ádám, aki 1775. március 25-én jegyezte be a nevét a kötetek első táblájának belső felére.⁹¹ Két év múlva – igaz, csak rövid időre – a kötetek Técsi Mózes tulajdonába kerültek, aki 1777. március 17-én írta alá a nagyenyedi kollégium anyakönyvét,⁹² majd rá egy évre, 1778 szeptemberében, Váradi János sze-

86 Árkosi Barabás Sámuel 1761 januárjában subscribált. JAKÓ-JUHÁSZ: *i. m.* 167. Több kötete került a Teleki–Bolyai Könyvtárba. Lásd a könyvtár 17. századi könyveinek a katalógusát: <https://www.telekitekta.ro/katalogus3510> (utolsó megtekintés: 2024. 06. 15.)

87 BARABÁS Sámuel: *Erdélynek és Magyarország némely részeinek... a[z] MDXXVI. esztendőől fogva az erdélyi felséges fejedelmeknek igazgatások alatt lévő ... állapotjának rövid, de világos és valóságos históriája: melyet... néhai gróff Bethlen Farkas úr... deák nyelven írott nagy históriájából magyar nyelven kiszedegette és rövid summában szorított és a mostani ditsőségesen uralkodó felséges... Mária Theresiáig igen röviden le bozott Barabás Sámuel, a N. Enyedi Ref. Nemes Bethlen Collégiumnak assessora.* – Nagyenyed, 1770. – [176] f.; 2°. Jelzete Ms. 45.

88 A Szabó György örököseitől vásárolt hagyaték összetétele a gyarapítási főnapló szerint: 740 nyomtatvány 1156 kötetben, 15 RMK 24 kötetben, 20 térkép 28 példányban, 38 vegyes nyomtatvány 41 példányban, 75 kézirat 80 kötetben, 139 oklevél.

89 Függelék, 13. tétel.

90 Függelék, 11–12. tétel.

91 Életéről a következőket tudjuk: 1768 szeptemberében nagyenyedi diák, 1776-ban rektor, Ótordán halt meg. JAKÓ-JUHÁSZ: *i. m.* 173.

92 Técsi Mózes Técsi András professzor fia volt. Iskoláit 1771-től Marosvásárhelyen, 1777 márciusától pedig Nagyenyeden végezte. 1784 októberétől az odera-frankfurti egyetemen

rezte meg a nyomtatványokat.⁹³ A Turretini-kötetek valamikor a 19. század során kerültek a szászvárosi Református Kollégium könyvtárába. A négy, pergamenkötésű kiadvány együtt szerepel a könyvtár 1865-ben elkezdett, tematikus sorrendű helyrajzi katalógusában, a Th. 136 jelzet alatt.⁹⁴

Bod Péter napjainkig fennmaradt autográf kézíratainak a jegyzékét Bretz Annamária és Gudor Kund Botond közölte.⁹⁵ A KEK Kézirattára Bod Péter több autográf kéziratát őrzi, ezek közül tanulmányomban csak azt a két nyomtatványt mutatom be, amelyekben a levelek közé kötött üres oldalakra Bod Péter jegyzetelt. Bod Péter második nyomtatott műve, az 1748-ban Szebenben kiadott *A' Szent Bibliának historiája*, a bibliai könyvek történetét és ezeknek fordítástörténetét foglalja össze.⁹⁶ A KEK Kézirattárában őrzött félbőr kötésű példány nyomtatott levelei közé kötött üres leveleken Bod Péter az első kiadás nyomdahibáit javította, és egészítette ki újabb jegyzetekkel, amelyek alapján 1756-ban a második kiadás jelent meg.⁹⁷ Ez utóbbin – az Erdélyre is vonatkozó, 1753-as cenzúrarendelet megkerülése végett – hamis évszámot jelölt meg, így kiadási évként ennek címlapjára is az 1748-as év került.⁹⁸

Bod Péter könyvhasználatának és olvasási szokásának igen szép példája a Károli-biblia 1737-es utrechti, nyolcadik kiadása, amelyet a KEK Kézirattára őriz.⁹⁹ A magyar nyelvű biblia lapjai közé kötött üres leveleken intenzív használat nyomait fedezhetjük fel, ugyanis azokat Bod a biblia többszöri elolvasása során tett, számos, latin és magyar nyelvű jegyzettel és olvasmányaiból vett utalással látta el. E jegyzetek a könyvtárban szép számmal sorakozó biblikus irodalomnak, a németalföldi egyetemek tanárainak, valamint a kortárs, modern kálvinista teológusok alapműveinek a használatáról tanúskodnak. Leggyakrabban az alábbi szerzők műveire történik hivatkozás: Sebastian Bernhard Cremer: *Antiquitatum Sacrarum Poecile...*; Peter Zorn: *Bibliotheca antiquaria et exegetica...* és az *Opuscula Sacra*; a *Bibliotheca Bremensis* számai; Witsius Hermann: *De oeconomica foederum dei cum hominibus...*; Gürtler

peregrinált, majd hazatérve, 1787-ben kocsárdi lelképásztor lett. 1794–1798 között Kercsedén, 1799–1810 között Széken, majd 1810–1826 között újra Kercsedén lelkészkedett. Uo. 180; SZABÓ–SZÖGI: i. m. 467. nr. 4044.; *A marosvásárhelyi Református*. 93. nr. 2569.

93 Róla nem találtam életrajzi adatokat.

94 *A szászvárosi ev. Ref. gymnasium könyvtárában lévő könyvek címsorozatja* című helyrajzi leltárkönyvet az Erdélyi Református Egyház Levéltára őrzi. A szászvárosi könyvtárból származó, a kötetek gerincére ragasztott régi jelzeteket Bak Ágnes ellenőrizte le ebben a helyrajzi katalógusban, segítségét köszönöm.

95 GUDOR: *Bod Péter, a történetíró*. 468–470; BRETZ: *Bod Péter historia*. 158–170.

96 BRETZ Annamária: *Bod Péter a magyar bibliafordításokról. Adalékok Bod Péter munkamódszeréhez = Bod Péter, a historia litteraria*. 59–70.

97 Függelék, 15. tétel.

98 V. ECSEDY Judit: *Titkos nyomdabhelyű régi magyar könyvek, 1539–1800*. Borda Antikvárium, Bp., 1996. 129.

99 Függelék, 14. tétel.

Nicolaus: *Systema theologiae profeticae*; Schultens dictata in Relandi Antiquitāt. Hebr. (kézirat); Johann Gottlieb Heineccius: *Philosophia Moralis*; Salomon van Til: *Methodus Concionandi*; Thomas Burnet: *De statu mortuorum*; Salomon Glass: *Philologiae sacrae...*; Jacob Ode: *Commentarius de angelis*; Moses Maimonides: *De idolatria liber: cum interpretatione latina et notis Dionysii Vossii*; Johannes Coccejus; Johannes Wesselius; Theodorus Scheltinga: *De Fato Nadabi et Abihu Libellus Singularis*; Johannes van den Honert: *Dictat ad Catech. Theol. Typicae* (kézirat); Alberti Johann in Dict. (kézirat); Antonius Brynaeus: *De Calceis Hebraeorum Libri Duo*; a Daniel Gerdes szerkesztésében megjelenő *Miscellanea Duisburgensia* és *Miscellanea Groningana* különböző számai; Campegius Vitringa: *Observationes Sacrae*; *De vita spiritali*; a Johann Georg Altmann szerkesztésében megjelenő *Tempe Helvetica*, zürichi tudományos folyóirat; Kohleiff Gottfried: *Chronologia Liphrat Katon adhuc immota*; Johann Jacob Rambach és Jan Lulofs művei. A magyar szerzők közül Gyöngyösi Pál *Tuba sanctuarijára*, Verestói György prédikációira és egy esetben Csepregi Turkovics Ferencre való hivatkozások jelennek meg a Bibliába toldott negyedréti leveleken. A bőséges teológiai jegyzetek mellett, Mózes ötödik könyve 28. fejezete 39. verse („Szőlőket ültetiz és azokat miveled és bort nem iszol, és nem szedsz, mert megemészti azt a féreg”) mellé írt bejegyzésében helyi, erdélyi vonatkozású eseményt ítélt emlékeztetőre méltónak. A bejegyzésben az 1757-es évi erdélyi szőlőtermés férge-sedéséről számol be, és külön érdekességgként a „microscopium” használatáról is szót ejt. Bod Péter figyelemmel kísérte az időjárás alakulását is, hiszen lelkészi jövedelme pótlására szőlőtermeléssel is foglalkozott, bevételeiből pedig könyvei nyomtatását is finanszírozta. A két kötetbe kötött Biblia második kötete első borítójának belsején található a Bod Péter utáni tulajdonos vezetéknéve: Kölönte. Gazdasági naplójában Bod Péter gyakran hivatkozik sógorára, felsőcsernátoni Kölönte Istvánra, Judit nevű testvérének férjére, akinek 1757-től haszonbérbe adta felsőcsernátoni birtokait.¹⁰⁰ Ő lehetett tehát a Biblia későbbi tulajdonosa, de lehetett akár az unokaöccse, Kölönte József is,¹⁰¹ akinek 1758-ban az enyedi kollégiumban való tanulása támogatására katekizmust és ruházatot vásárolt.¹⁰² Az 1737-es bibliát az EME könyvtárosai 1910. április 21-én vásárolták Simon Istvántól.¹⁰³

100 Bod Péter diárium. 11’.

101 Kölönte József 1752-ben Nagyenyeden subscribált, Rákosdon mester. JAKÓ–JUHÁSZ: i. m. 162.

102 Bod Péter diárium. 19’.: „1758 Kölönte és Solyomra költöttem / könyvekre Gramm. Cell. 1 60 ... Kölöntének nagy katek. 68 dr. / Solyomnak nagy katek. 68 dr. / Kölöntét mikor a kollégia 48 dr ... / Josi számára a kollegyumban 30 dr. / Febru. Josinak 60 dr. / Geografiára ... 54 den. ...” A diáriumban emlegetett Solyom András anyai ági rokona, akinek tanulását szintén támogatta.

103 A Simon Istvántól 1910-ben vásárolt kötetek közt szerepel egy 1747-ben Csíksomlyón kiadott *Evangeliumok és epistolák* is. Az EME ugyancsak Simon Istvántól vásárolta 1914-

Tanulmányom végén bemutatok két olyan kötetet is, amelyeket a régi nyomtatványok feldolgozása során azonosítottam, és melyek Bod Péter ajánlásait is tartalmazzák. Az ajánlások a hídvégi Nemes család, illetve a bethleni Bethlen-család tagjaihoz köthetők. Bod Péter 1757-ben adományozta az alig 6 éves bethleni Bethlen Júlia kisasszonynak¹⁰⁴ Nicolas Lenglet du Fresnoy művének gróf Lázár János által készített fordítását, a *Röviden egybe-foglalt gyermekek' geographiáját*, amely Sárdi Sámuel szebeni nyomdájában jelent meg 1750-ben.¹⁰⁵ 1758. március 8-án pedig saját művét, a *Szent írás értelmére vezérlő magyar leksikont* ajánlotta gróf hídvégi Nemes Ádám feleségének, Tordai Zsuzsannának.¹⁰⁶ Hídvégi Nemes Ádámot, Nemes Klára testvérét, az erdélyi királyi tábla elnökét 1755 februárjában emelte grófi rangra Mária Terézia.¹⁰⁷ Felesége, Tordai Zsuzsanna életrajzáról kevés adatot találtam, viszont az adományozás tényét sikerült azonosítani Bod Péter házi diáriumában, ahol az 1758-as év eseményeinél felsorolja azon személyek neveit, akiknek példányt adományozott a *Leksikonból*, közöttük Nemes Ádámnét is.¹⁰⁸ A Bod Péter ajánlásaival ellátott kötetek, a régi raktári jelzetek alapján, az EME könyvtárának 19. század végi–20. század eleji szerzeményei lehetnek.

Az azonosított kötetek ismertetése után néhány szóban kitérnék e kutatás további hozadékaira is. A Nullás gyűjtemény első átnézése során tűnt fel, hogy nagyon sok kötetben megtalálható Bod Péter peregrinációs társának és barátjának, Berzétei Jó-

ben Kibédi Biasini Domokos arképet, amelyet Biasini Mária festett. Murádin Jenő: *A Erdélyi-Múzeum Egyesület Képtára = Az Erdélyi Múzeum-Egyesület gyűjteményei*. Szerk. SIPOS GÁBOR. EME, Kvár, 2009. 309.

- 104 Bethleni Bethlen Júlia 1751-ben született gróf bethleni Bethlen Sámuel és hídvégi Nemes Klára házasságából. Testvére, a már említett Istvánffy-kötet tulajdonosa, ifj. Bethlen Sámuel volt. Két házasságáról tudunk: első férjével, báró hadadi Wesselényi Farkassal 1766. szeptember 9-én kötött házasságot, 1794 körül bekövetkezett válása után pedig hallerkői Haller Antalhoz ment feleségül. 1804-ben hunyt el. *Bod Péter önéletírása*. Bevez. EGYED Emese. Mentor, Marosvásárhely, 2007 (a továbbiakban *Bod Péter önéletírása*). 124. Első házasságának egy igen fontos momentumáról, a hitvesi hűség elleni vétkéről Rettegi György emlékezik meg emlékiratának 1775-ös eseményei között, az adatokat pedig Egyed Emese egészíti ki a Wesselényi család levelezéséből származó részletekkel. RETTEGI György: *Emlékezetre méltó dolgok (1718–1784)*. Szerk. JAKÓ Zsigmond. Kriterion, Buk., 1970. 357–359; EGYED Emese: „Isten veled” *kézírtas Ponciánus – 1784, Drág.* = *Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban*. Szerk. BALÁZS Mihály–GÁBOR Csilla. Egyetemi Műhely–Bolyai Társaság, Kvár, 2007. 545–554.

105 Függelék, 17. tétel.

106 Függelék, 18. tétel.

107 KEMPELEN Béla: *Magyar nemes családok*. Bp., 1911–1915. VII. 438.

108 *Bod Péter diáriuma*. 18^v: „A M. leksikonról való Memoriale ... Adtam ajándékba az Leksikonból ... Nemes Ádámné asz. 1.”

zsef tordosi lelkésznek a tulajdonjelzése.¹⁰⁹ Bod Péter önéletírásában megemlíti, hogy míg ő maga hét mázsa könyvet és kéziratot, addig Berzétei egyenesen nyolc mázsa könyvet hozott haza leideni tanulmányútjáról.¹¹⁰ Felmerült bennem a kérdés, hogy vajon nem Bod Pétertől kapta-e vagy vette-e meg a köteteket, esetleg vásárolta azokat a Bod halála utáni nagyenyedi aukción. Berzétei könyveit keresve, másodszor is átnéztem a Nullás állományt. Ezúttal közel 130 címet találtam az ő bejegyzéseivel, közülük a legutolsó tulajdonjelzése 1775-ből származik. Egyúttal bebizonyosodott számomra, hogy kutatási hipotézisem, miszerint Bod Péter könyvtárának kötetei Berzétei Józsefhez kerülhettek, nem bizonyítható, ugyanis egy Berzétei-tulajdonú kötetben sincs nyoma Bod Péter tulajdonjelzésének vagy kézírásának. Berzétei József most azonosított könyvei egy eddig ismeretlen református magánkönyvtár töredékei lehetnek, amelyek kiegészíthetik a Németalföldön peregrinált diákok olvasmányairól, valamint a 18. századi lelkési könyvtárakról való ismereteinket. Reményeim szerint mind életrajzáról, mind egykori könyvtáráról többet tudunk meg a könyvtártöredék jövőbeni kutatását, elemzését és bemutatását követően.

Összegzésül elmondható tehát, hogy a KEK gyűjteményeiben tizenkilenc kötetbe kötve tizenhét, Bod Péter könyvtárából származó nyomtatvány található, továbbá van egy olyan kötet is, amelybe 1739 júliusában nagyenyedi könyvtárosként jegyezte be a tudós a kollégium könyvtárának tulajdonjegyét. A köteteknek a könyvtár állományain belüli megoszlásáról elmondható, hogy tizenhat kötetet a raktári Régikönyvgyűjtemény, egy kötetet az RMK-gyűjtemény, három kötetet pedig a Kézirattár őriz. Provenieneciájukat tekintve tizenkét kötet az EME Könyvtárából, egy 1919-ben beszerezett kötet az Egyetemi Könyvtár állományából, öt tétel hat kötetbe kötve pedig a szászvárosi Református Kollégium Könyvtárából került az egyetemi könyvtár állományába. A kötetek kötése nagyrészt pergamen- és bőrkötés. A Radvánszky-jegyzék alapján végzett eddigi, kitartó possessor-kutatás ellenére sem zárható ki, hogy a könyvtár régikönyvállományának további feldolgozása során újabb példányok bukkannának fel Bod Péter könyvtárából. A Függelékben leírt kötetekben található Bod

109 Berzétei Józsefről a következőket tudjuk: 1712-ben született, 1730-ban subscribált Enyeden, majd Szászvároson volt rektor 1739–1740 között, valamint 1744-ben. 1740–1743 között Leidenben peregrinált, majd Tordoson lett lelképásztor. Ósz Sándor Előd: *A Szászvárosi Református Kollégium diáksága 1669–1848*. Kvár, 2006. 23–24. Főként teológiai könyveket tartalmazó könyvtára halála után a szászvárosi Református Kollégium gyűjteményébe került, ahol a 19. század közepén a teológiai részt az ő és Várady Mihály szászvárosi pap adománya után nevezték el Berzétey–Várady Thecának. DÓSA: *i. m.* 198–200. Bod Péter és Berzétei József barátságára és leideni közös útjára Bod Péter önéletírásában találunk utalásokat: 1761-ben és 1762-ben találkoztak az algyógyi „feredő”-ben, 1765-ben pedig a *Szent Polikárpus* nyomtatása kapcsán említi Bod Péter, hogy ennek kiadására Berzétei is adott 5 forintot. *Bod Péter önéletírása*. 88, 110–111, 134.

110 Uo. 88.

Péter-jegyzetek nemcsak a könyv- és a könyvtártörténetnek szolgálnak újabb adatokat, hanem az irodalom- és élejtörténeti kutatásokban is hasznosíthatók.

FÜGGELEK¹¹¹

1. C.V. 7786

KÖLESÉRI Sámuel: *Axiomata juris naturae de officiis justi, honesti et decori: cum introductione paraenetica.* – Cibinii Transilvaniae: Excudit Johann Barth, MDCCXXIII [1723]. – [4] f., 63 p.; 8° (16 cm.)

Petrik II. 479

B. Modern félvászon kötés, kartontáblákkal. Gerince sérült.

C. (címlap) *Colleg. N. Enyed compar. 1739 15 Jul.* (Bod Péter kézírása)
(első táblán belül) Az Erdélyi Nemzeti Muzeum Könyvtáré (Förstner Tivadar ex librise, 1904)

(pecsét) Erdélyi Muzeum-Egylet Könyvtára

(régii leltári szám) 156/1900 (ceruzával)

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. 43840/1969

(régii jelzet) 43840

111 Az egyes művek tételei formailag két részre bomlanak: bibliográfiai leírás, amely lehetőség szerint közli a teljes példány adatait; példányleírás, amely felsorolja az adott kötet egyedi jellemzőit. A tétel bibliográfiai leírása után az A betűvel jelölt részben a példány állapotára, tartalmára vonatkozó információk következnek, a B betűvel jelölt rész a kötés leírását, a C betűvel jelölt rész a proveniencia adatait (bélyegző, régi jelzet, tulajdonjelzések, leltári szám), a D betűs rész az egyéb bejegyzések, széljegyzetek jellemzőit tartalmazza. Kolligátumok esetén az első tag tételszáma az E betűvel jelölt részhez, a Radvánszky-féle könyvjegyzékben megjelenő tételleírás az F betű alá kerül.

2. C.V. 4706

NEPOS Cornelius: *Cornelii Nepotis Vitae excellentium imperatorum: observationis ac notis variorum uberioribus illustrate accurante Roberto Keuchenio.* – Lugd. Batav. et Roterod.: Ex Officina Hackiana, 1667. – [8] f., 377 p., [11] f.; 8° (20 cm.).

STCN ID 833698060

A. **, **2, ***3, ***4 *Testimonia Auctorum, Syllabus auctorum* az *Index* közé roszszul bekötve a Bb-Bb2, Bb3-Bb4 közé.

B. Kartontáblás pergamenkötés, behajló szélekkel, pergamenszalagok felhasználásával, zöld selyemszalagok maradványaival. Az első és hátsó tábla aranyozott kerettel, a sarkokon aranyozott növényi minta. Holland jutalomkötet, az első és hátsó tábla közepét Hága város címerében szereplő aranyozott motívum (gólya csőrében lévő angolna) díszíti. Gerince 5 részre osztva, mindegyikben aranyozott növényi minta. Gerincére írva: *Cornelii Nepos Cum not. Varior.*

C. (címelőzéklap) kivágva a adományozott diák neve, tanárok ajánlása (kézírás)

(rézmetszetes díszcímlap) *Petri Bod Lugd. 1742*

(hátsó táblán belül) *PB* (Bod Péter monogram)

(első táblán belül) Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtáré (Förstner Ti-vadar ex librise, 1904)

(pecsét) Erdélyi Múzeum Könyvtára

(eltári szám) Bibl. Centr. Univ. Nr. V. 36011/1969

(régí jelzet) 36011

D. Néhány aláhúzás.

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 70: *Libris Theol. ... in octavo ... Nro 67 Cornelius Nepos c. n. varior. Lug. Bat . 1667 1 Hfl. 30 dr.*

3. C.V. 7034

REINECCIUS Christian: *Torah nevi'im u-netuvmim Biblia hebraica: ad optimorum codicum et editionum fidem recensita et expressa adjectis notis Masorethicis aliisque observationibus, nec non versuum et capitum distinctionibus, numeris et summariis ...* – Editio altera. – Lipsiae: apud Bernh. Christ. Breitkopfium, MDCCXXXIX [1739]. – [6] f., 516, 580 p., [2] f.; 8° (17 cm.)

VD18 10417044

A. Összekötve, külön címlappal: REINECCIUS Christian: *Mifteah ha-zekher, Seu index memorialis quo voces Hebraicae et Chaldaicae V.T. omnes cum significatibus Latinis continentur ad faciliorem vocum evolutionem et repetitionem in has paucas pagellas redactus et philo-hebraeae juventuti commendatus a Christiano Reineccio.* – Lipsiae: Typis Bernhardi Christoph. Breitkopfii, MDCCXXXV [1735]. – [2] f.; 78 p.

VD18 11696826

Az elejéről kiszakítva [2] f. és p. 1–4.

B. Eredeti barna bőrkötés, kopott. Metszése zöld tintával spriccelt, 5 bordára fűzve, gerincén a bordák közt aranyozott növényi motívumok. Gerincén vörös alapon aranyozott betűkkel: BIBLIA HEBRAICA.

C. (hátvédlap 1r.) *Petri Bod Lugd. Bat. 1742* (áthúzva)

Samuelis Pap N. Enyedini 1770 (áthúzva a név és az évszám átalakítva a következő tulajdonjelzésre:) *Samuelis Benkő N. Enyedini 1771 dieb. Januar.* (első táblán belül) Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtáré (Förstner Tivadar ex librise, 1904)

(pecsét) Erdélyi Múzeum Könyvtára

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Nr. V. 41577/1969

D. (első táblán belül, címelőzéklap, 1–2) latin nyelvű teológiai jegyzetek, tartalmi utalások (Bod Péter kézírása)

(címelőzéklap 1-r.) *Athias sido Bibliaja Athias egy egy arannyat ígért minden errorert az ő sido Bibliájába ha ki mutat annyira bizott hozza, s megis Angliába egy sido azt mondotta hogy tsak ő is talalt 400-ig. Totf. Mensége* (Bod Péter kézírása)

Bod Péter latin nyelvű lapszéljegyzeteivel, tartalmi utalásaival.

(címelőzéklap 2-r.) *17107* (régi jelzet, ceruzával)

(hátvédlap 2-hátsó táblán belül) Bod Péter latin nyelvű jegyzetei, tartalmi utalásai.

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 69: Libri Theol. ... in octavo ... 38 Biblia Hebraica Rejneccii. Lipsiae ... 1739 2 Hfl. 24 dr.

4. BMV 11400

CZVITTINGER Dávid: *Specimen Hungariae literatae*, ... – Francofurti; Lipsiae: Typis et Sumptibus Jod. Guil. Kohlesii, Univ. Altdorf. Typogr., MDCCXI [1711]. – [7] f., 408 p., 80 p., [2] f.; 4° (21,5 cm.)

RMK III/2 4767; VD18 1494152X

B. Pergamenkötés, metszése vörössel és zölddel spriccelt. Gerincére írva: Czuittingeri Specimen Hungariae Literatae. Gerincéről régi jelzet leszakadva. Első táblán: LVI. 4 (ceruzával).

C. (pecsét) Erdélyi Múzeum Könyvtára

(az első tábla belsejére ragasztott levél rectóján) *Comp. Lugd. Batav. Syst. 10* (vörös ceruzával)

(címelőzéklap 2v.) *P. Bod comp. Lugduni Batavor. ex Bibliotheca Burmanniana 20 Marty MDCCXLII*

(hátsó táblán belül) *PB* (Bod Péter-monogram)

(az első tábla belsejére ragasztott levél verzóján: régi jelzetek) *D*: ⚡ (áthúzza) *IV*: 38.

L. VI. 4. (ceruzával)

D. (címelőzéklap 2v.) *De hoc scriptore vid. pag. 95 ...* (latin nyelvű tartalmi utalások idős Pieter Burman kézírásával)

Bod Péter lapszéljegyzetei (tartalmi utalások, javítások), aláhúzások, több szerző neve aláhúzza Czvittinger felsorolásában.

p. 33: „... in quibus cadentes globos, novum incendiorum genus, aliis omnibus incendiis excitandis praesentius, primus invenit instituitque” aláhúzza a nyomtatott szövegben, széljegyzetben: *Flor Pol. P. 350*

Vide W. Behlen Lib IV. P. 284. (vörös ceruzával)

p. 38: *De Familia Bathori vide W. Bethlen Lib. VI. P. 282* (vörös ceruzával)

p. 112: *Petrus de Dacia Philosophus vide Hoffm. L. in Petrus*

p. 119: „... Princeps namque, Christoph. Báthoreus” aláhúzza a nyomtatott szövegben, a lapszélen: *Joh. Sigismundus*

p. 134: *vide T. Crusii Miscel. Silesica cont. pag. 209*

p. 204: „Kis Emericus, natione Hungarus, Patria Transylvaniensis, natus Anno 1631” (a nyomtatott szöveg mellett Bod Péter jegyzete:) *Ez lopta el a Rákocziné pénzt*

p. 244: Georgius Martinusius S. R. E. Cardinalis után: *vix scribere et legere novit hic Monachus*

A Bibliotheca Scriptorum qui extant de rebus Hungaricis felsorolásában több szerző neve aláhúzza, például: Foris Francisci Otrokocsi; Frankii Valentini de Frankenstein; Toppeltini Laurentii; Budinae Samuelis, stb.

p. 6: Marsilii Aloysii Ferdinandi alatt: *immo vero prodiet Hagae Comit sec. Tomis 2 fig et Mappis charta Regali .nit...*

p. 50: Anonymi cujusdam codex Manuscriptus Historicus latinus membranaceus, A. C. 1358, scriptus (mellette Bod Péter kézírásával:) *Est in Biblioth. Enyedensi*

(hátvédlap 1r.: Bod Péter jegyzetei) *Addenda Magnifico Viro sapientia et pietate spectabili Dn. Caspari Bekesio Aulæ Hungariae consiliario de ridiculos hominum damnans Ecclesia mores In verbis ... Joannes Sommerus ad pag. 362*

(Alatta más tintával:) *Theodoricus de Apoldia scripsit de vita S. Elisabethae Andreae Hungaror. Regis filiae Jocher in lexico in voce Theodoricus*

Johannes Decius Baronius Syntagma Institutionum Juris Imperialis et Hungaricis edidit 1594 in 4-to habet in Catalogo Cibiniensis Capituli et Bibliotheca

Wolfgangus de Bethlen edidit Transilv. Hist. Libros, res Bethlenius suppediavit, stilum Poloni duo N. Vengerski et N. Gronski consarcinarunt. Soterius.

(hátvédlap 1r.-v.) Bod Péter jegyzetei: *Joh. Adamus Xaverius Schad Effigies Ducum et Regum Hungariae an. 1687 dedit et obtulit, cum coronaretur in folio majori ubi ... Soterius*

(hátvédlap 1v.) *Thomas Borsos W. Bethlen Lib. IX. p. 624*

Franciscus Miko Baro W. Bethlen Lib. IX. p. 748

Joannes Csindi W. Bethlen Lib. IX. P. 749

Joannes Gal Baro hi velut scriptores rer. Trannicar. citantur a W. Bethlen, praeter ... Ambrosius Simigianus et Stephanus Szamosközi

(hátvédlap 2r.: Bod Péter jegyzetei) *Ad pag. 315 ... in rebus cognoscendis Lipsiae 1689 12 vide Lineamenta Historiae Hungariae Lib. p. 17.*

Ad p. 51. Stephanus Bejthe confessionem edidit an. 1597 de versibus Steph. Bejthe Pazman in Kalauz p. 220.

Georgius Szegedi Monachus an. 1535 edidit libr. sub titulo Rudimenta salutis adversus Matthie Devai (utána Szabó Károly jegyzete:) nem áll, a Rudimenta salutis Dévai munkája

Ad p. 294 Janus Pannonius de Laude Pannonia ... quod legerent omnes ...

(hátsó táblán belül) *Georgius Monachus eruditus annumerari viris non debuit que vix legere et scribere noverat Soterius.*

Hic veri fuit in cogenda, pecunia magnus artifex, adeo ut Ferdinandus diceret saepe nihil se invidere Joanni Regi, quam unum ... qui galeatis decem millibus fuendo regno potior haberetur. Ambros. Simigianus in ... Ms ad an. 1540.

F. RADVÁNSZKY: i. m. 67: Libri ad Res Hung. Pertinentes in quarto ... Nro 157 Czvittingeri Specimen Hung. Litteratae. Francof. 1711 1 Hfl. 36 dr.

5. C.V. 3481

PHAEDRUS; BURMAN, Pieter: *Phaedri ... Fabularum Aesopiarum libri V. / cum integris commentariis Marq. Gudii, Conr. Rittershusii, Nic. Rigaltii, Nic. Heinsii, Joan. Schefferi, Jo. Lud. Praschii, etc.; curante Petro Burmanno. – Amstelaedami: Apud Henricum Wetstenium, MDCXCVIII [1698]. – [28] f., 312 p., [28] f., p. 203–462 p., [29] f.; 8° (21 cm.)*

STCN ID 842221344

B. Kartontáblás pergamenkötés, metszése vörössel és zölddel spriccelt. Hátvédlap kiszakítva. Gerincén: *Phaedrus Burmanni*.

C. (címelőzéklap 1r.) *P. Bod 1743*

(címlap) *Petri Bod Lugd. Batav. 1743*

(első táblán belül) Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtáráé (Förstner Ti-vadar ex librise, 1904)

(pecsét) Erdélyi Múzeum Könyvtára

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. V. 34676/1969

(címelőzéklap 1r.) 1918 (ceruzával)

(régi jelzet) 34676

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 70: Libris Theol. ... in octavo ... Nro 64 Phaedri Fabulae Burmanni. Amst. 1698 1 Hfl. 00 dr.

6. C.V. 6050

AEMILIUS Georg; Hans HOLBEIN, ifj.; CORROZET Gilles (szerk.): *Imagines mortis: his accesserunt epigrammata* / e Gallico idiomate a Georgio Aemilio in Latinum translata; ad haec Medicina animae, tam ijs, qui firma, quam qui adversa corporis valetudine praediti sunt, maxime necessaria. – Coloniae: Apud haredes Arnoldi Birckmanni, 1566. – [95] f.; 8° (16 cm.)

VD 16 C 5285, 6545, H 5602, J 507, R 1955; USTC No. 665168

A. A kötet tartalmazza: CYPRIANUS, Caecilius: *Sermo de mortalitate* (VD16 C 6545)

HUBERINUS, Kaspar: *Paraclesis ad periculose decumbentes* (VD16 H 5602)

Johannes CHRYSOSTOMUS: *De patientia et consummatione huius saeculi* ... (VD16 J 507)

RHEGIUS, Urbanus: *Medicina animae* (VD16 R 1955)

B. Hiányzik a kötése, az eredeti kötés kódexlapok maradványaival készült. Valószínűleg wittenbergi kötés lehetett.

C. (címlap) *Sum Joannis Kinder Cibirien. Transylvani chara supellex 1568*
Sum Joannis Seraphin Cibiniensis Transylvani cara supellex 1656
Sum Johannis Seraphin Anno 1657 Calen. Novem.

Sum Joannis ... (elmosódva)

Petri Bod

Nicolai Tětsi mpria 1770

9476 (ceruzával)

(pecsét) Erdélyi Muzeum Könyvtára

(eltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj V. 39783/1969

(régi jelzet) 39783

D. (A3–4:) *Im anfang father Goth* ... kezdettel német nyelvű lapszéljegyzetek Johann Seraphin kézírásával.

(D8–E1, 2:) számítások

E. Összekötve eredetileg a C.V. 6051, C.V. 6052 jelzetekkel

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 75: Libris Theol. ... in octavo Nro 278 Aemylii Imagines Mortis – 42 dr.

7. C.V. 6051

HEMMINGSSEN Niels: *Pastor sive pastoris optimus vivendi agendique modus*/ per Nicolaum Hemmingium; Accesserunt huc XXXVII. propositiones de legitima veri

cultus Dei ratione. – Lipsiae: Jn officina Voegelianiana, [1565]. – [8] f., 247, [1] p., [3] f.; 8° (16 cm.)

VD 16 H 1869, H 1875

B. Kötése hiányzik.

C. (pecsét) Erdélyi Muzeum Könyvtára

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. V. 39784/1969

(címlap) 9479 (ceruzával)

(rég. jelzet) 39784

D. 17. századi latin nyelvű lapszéljegyzetek, aláhúzások

E. Összekötve eredetileg a C.V. 6050, C.V. 6052 jelzetekkel

8. C.V. 6052

CAMERARIUS Joachim: *Historiae Iesu Christi Filii Dei Nati In Terra Matre Sanctiss. semperuirgine Maria summatin relata expositio: Itemque eorum quae de Apostolis Iesu Christi singulatim commemorari posse recte et utiliter uisa sunt.* – [Leipzig]: Jn officina Ernesti Voegelini Constantiensis, [1566]. – [11] f., 214 p., [1] f.; 8° (16 cm.)

VD 16 C 440, C 419, G 510

A. Tartalmazza: GASSER, Martin: *Historia de Christi Jesu ad mortem pro genere humano accensione* (VD 16 G 510)

B. Kötése hiányzik

C. (pecsét) Erdélyi Muzeum Könyvtára

(címlap) 9478 (ceruzával)

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Nr. V. 39785/1969

(rég. jelzet) 39785

D. aláhúzások, 17. századi latin nyelvű lapszéljegyzetek

E. Összekötve eredetileg a C.V. 6050, C.V. 6051 jelzetekkel

9. 02228

FLORUS Lucius Annaeus; MINELLIUS, Johannes: *L. Annaei Flori rerum romanarum libri quatuor: annotationibus, in usum studiosae juventutis, instar commentarii illustrati* / auctore Johanne Min-ellio. quibus accedunt Excerptiones Chronologicae, ad Flori historias accomodatae / additus denique L. Ampelius ex bibliotheca Salmasii. – Roterodami: Typis Regneri Leers, MDCXCVIII [1698]. – [11] f., 405, [1] p., [48] f.; 12° (15 cm.)

STCN ID 84021104X

A. Kiszakítva a rézmetszetes díszcímlap.

B. Fatáblás pergamenkötés, metszése vörössel és zölddel spricelt, kopott. Gerincére írva: FLORUS Cum Notis MINELLII.

C. (címlap) *W. H. Vermeer 1736*

(első táblán belül) tulajdonjelzés áthúzva.

(hátsó táblán belül) *PB* (Bod Péter-monogram)
 (pecsét) Szászvárosi Ev. Ref. Kúntanoda Könyvtára
 (régí szászvárosi jelzetek: első táblán belül) *Cl. 142* (ceruzával); *Cl. II. 65*
 (kék ceruzával)
 (gerincére ragasztva): *Cl. 149*
 (leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj 9997/1961
D. Aláhúzások, NB-k.
 (címlap) *NB. 24*
F. RADVÁNSZKY: *i. m. 81:* Libri Historici, Classici, Ecclesiastici Hung. In duodecimo. Nro 109 Florus Salmasii .1757 1 Hfl. 06 dr.; Vagy **RADVÁNSZKY:** *i. m. 70:* Libri Theol. Eccles. Patres Comment. Lexica, Litterat. Geogr. et Classici. In Octavo. ... Nro 57 Florus c.n. Salmatii – 1 Hfl. 72 dr.

10.0912

LEUSDEN Johannes: *Compendium biblicum continens ex 23202 versiculis totius Veteris Testamenti, tantum versiculos 2289. (non tamen integros,) in quibus omnes universi Vet. T. voces, tam Primitivae quam Derivativae; tam Hebraicae quam Chaldaicae una cum versione Latina inveniuntur ...* – Editio quarta ... – Lugduni Batavorum: Apud Jordanum Luchtmans; Ultrajecti: Typis Johannis a Stuyvesant, MDCXCIV [1694]. – [4], 179, [1] f.; 8° (17 cm.)

STCN ID 16699913X

B. Papírtáblás pergamenkötés, kopott.

C. (hátsó táblán belül) *Ex gratuita oblatione R(everen)di D(omi)ni Stephani Beregszaszi V. Dei ministri accepit Johannes Pelsoczi, Johannis filius in Igen 2 Maji 1734*

PB (Bod Péter-monogram)

Cur 2 Datur

(címlap) *Michael L. Borosnyai*

E Bibliotheca Steph. Beregszászi

A lap alján tulajdonjelzés áthúzva.

(f. 1r.) *A Sz. Varosi Gymnas.*

(pecsét) Szászvárosi Ev. Ref. Kúntanoda Könyvtára

(régí szászvárosi jelzet: első lap-v.) *Ord. 8 L. 61*

T. 553 (ceruzával)

(régí szászvárosi jelzet: beragasztva) *6370.*

(régí szászvárosi jelzet: gerincére ragasztva) *Th. 571*

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. 10005/1961

D. (f. 15, 16, 17:) aláhúzások, latin nyelvű jegyzetek

F. RADVÁNSZKY: *i. m. 70:* Libris Theol. ... in octavo ... Nro 84 Leusdeni Comp. Sing. Hebr.

11. 01660

TURRETTINI François: *De Satisfactione Christi disputationes; Adjectae sunt ejusdem duae Disputationes; I. De Circulo Pontificio II. De Concordia Jacobi & Pauli in articulo Justificationis.* – Lugd. Batavor.: Apud Fredericum Haring; Trajecti ad Rhenum: Ernestum Voskuyl, 1696. – [12] f., 351, 46 p.; 4° (22 cm.)

STCN ID 118782363

B. Papírtáblás pergamenkötés, szüette. Gerincére írva: *TURRETTINI Disputationes de Satisfact. Christi Tom. IV.*

C. (címlap) tulajdonjelzés kivakarva.

Petri Bod

(hátsó táblán belül:) *PB* (Bod Péter-monogram)

(első táblán belül) *Ex Libris ...* (Adami Kis neve kivakarva) *ab Anno 1775*

Die 25-a Martij

Est Joannis Varadi

(szászvárosi régi jelzetek: első táblán belül) *Ord. 4 L. 3.*

T. 172 d (ceruzával).

(gerincére ragasztva:) *Th. 136 d.*

(címlap) *A Sz városi Gymnasiumé*

(pecsét) Szászvárosi Ev. Ref. Kúntanoda Könyvtára

(eltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. 11466/1961

E. Összekötve: 01661.

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 63: *Libri Theologici ... in quarto ...* Nro 24 Turretini Francisci Theol. Eleuct. Tom. 4. L. Batavor. 1693 9 Hfl. 00 dr.

12. 01661

TURRETTINI François: *De necessaria secessione nostra ab ecclesia romana, et impossibili cum ea syncretismo, disputationes/* authore Francisco Turretino ...; *Accessit ejusdem disputationum miscellaneorum decas.* – Editio altera aucta et recognita. – Lugd. Batavor.: Apud Fredericum Haring; Trajecti ad Rhenum: Ernestum Voskuyl, 1696. – [4] f., 238 p., [10] f., 191, [1] p., [6] f.; 4° (22 cm.)

STCN ID 118783238

C. (pecsét) Szászvárosi Ev. Ref. Kúntanoda Könyvtára

(eltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. 11467/1961

D. Összekötve: 01660.

13. 01662

TURRETTINI François; PICTET Bénédict: *Institutio theologiae elencticae, ...* – Editio nova recognita et multis locis aucta. Addita est Benedicti Picteti ... *Oratio de vita & obitu authoris, nec non encomium operis ...* – Lugd. Batavor.: Apud Fredericum Haring; Trajecti ad Rhenum: Ernestum Voskuyl, 1696. – 3 kötet; 4° (22 cm.)

STCN ID 118815261

A. Pars prima: [40] f., 756 p., [16] f.

Pars secunda: [14] f., 795 p., [16] f.

Pars tertia et ultima: [12] f., 714 p., [11] f.

B. (1–3. kötet) Papírtáblás pergamenkötés, metszése barnával spriccelt. Szúette, sérült.

(Első kötet:) Gerincére ragasztva: *Th. 136*. Gerincére írva: *TURRETTINI Institutio Theologiae elenct. Tom. I.*(Második kötet:) Gerincére ragasztott jelzet leszakítva. Gerincére írva: *TURRETTINI Institutio Theologiae elenct. Tom. II.*(Harmadik kötet:) Gerincére ragasztva: *Th. 136 c.* Gerincére írva: *TURRETTINI Institutio Theologiae elenct. Tom. III.*

C. Első–harmadik kötet: (pecsét) Szászvárosi Ev. Ref. Kúntanoda Könyvtára

(címlap) *A Sz. Városi Gymnasiumé*(hátsó táblán belül:) *PB* (Bod Péter-monogram)Első kötet: (első táblán belül) *Ex Libris Adami-Kis* (áthúzva a név) *ab Anno 1775 Die 25-a Martij.**Est Joannis Varadi comp. N. Enyed 1778 7bris 8. Mundus mihi noverea est, da* (?) *Pater ut coelum mihi sit patria*(régí szászvárosi jelzetek:) *Ord. 4 L. 11.* (áthúzva és utána írva:) *L. 3.**T. 172 a-d* (ceruzával)

(címlap) tulajdonjelzések teljesen kivakarva

(szászvárosi jelzet beragasztva:) 2580

(leltári szám) Bibl. Centr.Univ. Cluj D.5070/1956

Második kötet: (címlap) *S. T. J. ... Comp. ...* (tulajdonjelzés kivakarva, föléje írva:) *P. Bod*(első táblán belül) *Ex Libris Adami-Kis* (áthúzva a név) *ab Anno 1775 Die 25-a Martij.**Est Joannis Varadi cuius scopus vitae crucifixus Jesus.*(régí szászvárosi jelzetek: első táblán belül:) *Ord. 4 L. 3.**T. 172 b* (ceruzával)

(leltári szám) Bibl. Centr.Univ. Cluj 11515/1961

Harmadik kötet: (címlap: tulajdonjelzés kivakarva) *J. Ko... Comp. Eny...*(Föléje írva:) *Petri Bod*(első táblán belül) *Ex Libris ...* (kivakarva az Adami Kis név) *ab Anno 1775 Die 25-a Martij**Est Joannis Varadi*(címelőzéklap 1r.) *Moses-Fétsi* (áthúzva a név) 1777(régí szászvárosi jelzetek: első táblán belül) *Ord. 4 L. 3.*

T. 172 b (ceruzával)

(leltári szám) Bibl. Centr.Univ. Cluj D. 1226/1957

D. (Első kötet: hátvédlap-r.) *Errores in Libr. Apocriph. observati ad pag. 113 Sap. 8* ... (Bod Péter kézírása)

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 63: Libri Theologici ... in quarto ... Nro 24 Turretini Francisci Theol. Eleuct. Tom. 4. L. Batavor. 1693 9 Hfl. 00 dr.

14. Ms. 1017

[*Bod Péter jegyzetes Bibliája*]. – [Nagyenyed, Magyarigen, stb.], [1737–1767]. – 2 kötet; 8°, 4°

Szent Biblia az az Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás / magyar nyelvre fordittatott Karoli Gaspar által. – Es mostan nyoltzadszor kis formában kibotsattatott. – Ultrajectumban: W. Reers Ianos által, 1737. – [2] f., 1196 p., [1] f.; 8° (19 cm.)

PETRIK V. 62.

A. Két kötetbe kötve.

Első kötet: [2] f., 570 p.; p. [1–23], f. [24–295] üres és kézírásos levél

Második kötet: p. 571–1196 p., [1] f.; [311] f. üres és kézírásos levél

B. Első kötet: márványozott papírkötés, az alsó sarkon pergamen maradványaival. Az első tábla és a gerince hiányzik, kopott.

Második kötet: márványozott papírkötés, a sarkokon pergamen. Hiányzik a gerince, kopott, az első tábla lejár.

C. (első kötet: leltári szám:) Az Erdélyi Orsz. Múzeum Könyvtára Kéziratár an. 7/1910 április 21.

(második kötet: első táblán belül:) *Kölönte Symb. 1 Cor 15 a Comp. Enyedini*

D. Az 1737-ben nyomtatott Biblia szövegében aláhúzások, a Biblia lapjai közé bekötött negyedréti méretű üres lapokon Bod Péter bőséges jegyzetei: a latin és magyar nyelvű teológiai jegyzeteket, az olvasmányáiból vett utalásokat utólag kiegészítette, helyenként a fordítást kijavította.

Első kötet: p. [7]: 4. *W. Voltanak e valaha oriások? Tagadják ezt sokan és csak Fabulanak tarttják, de Cajanus is ki most él elége Amsterdamban meg bizonyittja ezt a kit láttam 1740 eszt(endő)ben 1 Augusti*

f. 52b-r.: p. 86: Mózes második könyve 23. 18 W. Az én áldozatomra való báránynak vérét addig ki ne ontsad, míg a kovászt ki ... (kézírással Bod Péter kiegészítése:) 18. *Ne áldozzad kovászszal az én áldozatomnak véret és ne maradjon az én innepemnek követe reggelig. NB. A bárány nincs a textusban, az innepet pedig ki hagyta a fordító.*

f. 121r.: p. 226–227 közé bekötött levélen Mózes V. könyve 28. 39: 39 *W Féreg, hogy a szőlőben termett volna az Erdelyben soha nem hallatott, irásban is sehol nem láttam; de 1757 eszt(endő)be a szőlő az meleg és essőzések miat az*

érését rendes idejének megelőzvé, jól pedig el nem készülvé Szent-Mihály nap tájba 7berbe a szőlő szemekbe főképen az kőver szőlő rothatt szemibe fejér hoszszu nyűvek kezdettek termeni / ép szembe nem igen találtak, hanem a rothatba/ olly formák, a minéműek az husba is termeni szoktak. Ezt pedig akkor vették észre az emberek midőn a kert szőlőket be kezdték szűrni; a Must színen kezdett a Nyű látszani; néhol úgy állott a must színen mint az tejjel. Ez egész Erdélyben úgy volt hol bőviben s hol nem annyira. A szőlő hegyeken olly bőven nem talaltatott mint a kert szőlőkbe. Következvén XXdik octobris táján kemény hideg, elveszett s meg döglött. De az melegben le szűrt Mustba meg maradott s ott szaporított. A Mustnak forrása után látattak apro allatotskak a bor színén; a mellyek *Microscopiummal* nezetven, mint valami kullants ollyaknak tetszetek, hoszszu két fülök, nagy labok, farkok, magok pedig szőrösök.

f. 147v: Bírák könyve 12. 40: W. 40. *Schultens* meg öli ezt a szűzet. Lásd in *Dict. ad Antiq. Reland pag. 387. Cremer* pedig szűzességében elevenen hadja, hogy a Papoknak szolgáljon, vagy pedig Éneklő leány légyen, a minéműek ottan voltanak. Zolt 64:26 1 Tesen 13:27. Lásd in *Poecile L. pag. 110–112.*

hátsó táblán belül: *Allleluja Al- latissimus Le-levatus est in crucem Lu-lugebant Apostoli Ja-Jam resurexit Glass. Phil. S. p. 309.*

Második kötet: f. 1v.: *Analysis Psalmi secundi ...* (a végén) *Honert 1741.*

(első táblán belül) *De Libano vide Bibl. Brem. Class III. 865*

f. 39v.: a p. 647 levélen aláhúзва: Ki elhagyja az ő ifjúságának férjét (Bod Péter jegyzete:) W. 17. (*Jól vagy on igen fordítva*)

f. 74v.: a p. 718 levélen aláhúзва: Ésaiás 41. 24) 24. Imé ti semmiből vagy-tok és a ti alkotmánytok is semmiből vagy on ... (Bod Péter jegyzete:) W. 24. *És a ti munkáitok vízi buborék ...*

f. 170v.: 23 W. *Mi velünk Isten. Mi velünk az Atyával és a Sz. Lélekkel egyen-lő egy Isten. A. szol itt nem a Prot. ki az Jehova B. A szonak formaja ... oda mutat. Nem rekesztetik ugyan ki az B. Szűz és Hívek vallas Je... Verestői.*

f. 298r.: p. 1178 után: *7W. VIDEbVnt In qVeM pVpVgerVnt ezen szokbol egy Pap nyilván predikállotta hogy világ vége lészén 1532 esztbe nyárba egy nap be gyűlnek a Templomba a Pap az iteletről predikal, az meny dörge ni kezd. Lásd Alvintzi Postill Tom II. p. 29*

F. RADVÁNSZKY: i. m. 77: *Libri in octavo de Rebus Hungaricis ... Nro 330 Szent Biblia Trajectumb. 1737. Papirossal és Jegyzésekkel 3 Hfl. 90 dr.*

15. Ms. 1738

Bod Péter: *A' Szent Bibliának historiája: mellyben, az Istennek ó és új-Testámentomi szent beszédének meg-irattatása, annak mind ez ideig tsúdálatos meg-tartatása; különböző nyelvekre, azok között a' magyar nyelvre való fordittatása, és azokon-valo ki-nyomtatta-*

tása, rövideden elő-adatik Bod Péter ... által. – Szebenben: Nyomtat. Sárdi Sámuel, 1748. – [11], 176 p., [1] f.; 8° (17 cm.)

Petrik IX. 87.

A. Munkapéldány, a lapok közé kötött leveleken Bod Péter saját kezű bejegyzései, korrektúrái, amelyek alapján a második kiadás megjelent 1756-ban (Bod Péter: *A' Szent Bibliának historiája ...* – [2. kiadás]. – Szebenben: Nyomtat. Sárdi Sámuel által, 1748 [i.e. 1756]. Petrik IX. 87)

B. Félbőr kötés, kopott.

C. (első táblán belül) Az Erdélyi Nemzeti Muzeum Könyvtáré (Förstner Tivadar ex librise, 1904)

(pecsét) Erdélyi Muzeum Könyvtára

(első táblán belül) *Nro. 17*

(régijelzet) 76172

16. C.V. 3709/3

ISTVÁNYFI Miklós; KETTELER Johann Jakob: *Regni Hungarici historia, post obitum gloriosissimi Mathiae Corvini regis XXX IV. ... descripta a Nicolao Isthuanffio ... ac proinde vel ocularis ipse testis ... descriptiones ... ediderit. – Accedit hac postrema et novissima editione Potentissimae, Imperatoriae et Austriacae Triadis Leopoldi I Magni, Josephi I et Caroli VI Regis XLVII auctarium, usque ad annum M.D.CC. XVIII. et ultimam pacis Passarovicensis conclusionem ... libris XV. ... descriptum per ... Joannem Jacobum Ketteler. Coloniae Agrippinae: sumptibus Henrici Rommerskirchen, MDCCXXIV [1724]. – [6] f., 668 p., [23] f.; 2° (36 cm.)*

Petrik II. 238; VD18 1033968X

A. p. 462–463 környékén alul ázás, bebarnult levelek (?), helyenként szünetes lepszélek.

B. Barna bőrkötés, kopott, metszése vörössel spriccelt. Gerince préselt, 7 bordára fűzve, a bordák között aranyozott növényi motívumok. Gerincére ragasztva, vörös alapon aranyozott betűkkel: N. ISTHVANFFII HISTORIA REGNI HUNGAR. A sarkokon és bordákon kopott, az oromszegők kék és fehér pamutszálakkal, az alsó oromszegés leválva.

C. (címelőzéklap-r.) *Suis, ut oblatam Grati animi tesseram Inl. Comitiss Samuelis Junioris de Bethlen Discipuli charissimi adnumerat Josephus Enyedi in aeternum que ejus Monimentum Pluteo Librario ac usibus (föleje írva) consecratam conservat Ab Anno 1750 eoque Jubilaeo diebus Maji SAB mpria 1770*

Samuelis A. Barrabás mpria Compar. N.Enyedi 1770 Historia est testis temporum / Lux veritatis / Magistra vitae / Nuncia vetustatis. (A bejegyzés alatt kék tintával, Kelemen Lajos bejegyzése:) NB. Az előbbi bejegyzés írója kéziratban maradt rövidebb erdélyi és magyar históriát compilált. A saját műve

*címlapján Bethlen Farkas Historiáját nevezi meg forrásának s Erdély történetét Mária Teréziáig hozza le a Bethlen műve folytatásaként is. Ld. Erd. M. Kéz-
irattár A. 45 (folio) alatt. E kötet becsét növeli az is, hogy a címlapon levő tulaj-
donos névbejegyzés szerint a Bod Péter tulajdona volt. KL.*

(címlap) Petri Bod 1756

SAB 1770 mpria

(pecsét) A Kolozsvári Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem
Könyvtára

(leltári szám) Egyetemi Könyvtár Kolozsvár 1520/1919 márcz. 15

(régi jelzet) 205253

D. (háttédlap 2v.) *Benedictus Bajoni pag. 139*

Néhány aláhúzás vörös ceruzával.

F. RADVÁNSZKY: *i. m.* 61: Libri ad res Hungaricales pertinentes (In Folio)
... Nr. 65. Istvanffi Hist. Hung. Coloniae ... 1724 5 Hfl. 00 dr.

17. C.V. 6772

LENGLET DU FRESNOY Nicolas; LÁZÁR János: *Röviden egybe-foglalt gyermekek'
geographiája ...* – Szébenben: Nyomtt. Sárdi Sámuel által, [1750]. – [2] f., 170 p., [10]
f.; 8° (17 cm.)

Petrik II. 575

B. Félbőr kötés, metszése vörössel spriccelt. Gerince préselt, 5 bordára fűz-
ve, növényi motívumok préselve a bordák közé, az aranyozás lekopva. Ge-
rincére ragasztva, vörös alapon: G. L. J. GEO.

C. (első táblán belül) *Méltóságos Grof Bethleni BETHLEN JULIA kis Asszony(na)
k az Isteni félelemben és Tudományokban nevedekést kívánván új esztendei
Ajándékba küldi M. Igenből Januarius 1 Napján MDCCLVII-dik eszt(endő)be
Bod Péter mpria.*

Bod Péter

Az Erdélyi Nemzeti Muzeum Könyvtáraé (Förstner Tivadar ex librise,
1904)

(pecsét) Erdélyi Muzeum Könyvtára

(címelőzéklap-v.) F. IX. 93 (áthúzva) 76

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Cluj Nr. V. 41086/1969

(régi jelzet) 41086

D. (címelőzéklap-v.) 9734 (ceruzával)

18. 75806

Bod Péter: *Szent írás' értelmére vezérlő magyar leksikon, mellyben a' Szent Írásban
elő-fordulo példázolások ... és ábrázolások ... lelki értelmek szerént rövideden ki-*

világosíttatnak ... – [S.l.]: [s.n.], [1746 után?]. – [19] f., 209, [1] p., [9] f., [2] tab.; 4° (22 cm.)

Petrik I. 306

A. A címlap vörös-fekete kétszínnyomással.

B. Bőrkötés, metszése vörössel spriccelt. Gerince préselt, 7 bordára fűzve, növényi motívum préselve a bordák közé. Gerincére ragasztva, vörös alapon: MAGYAR LEKSIKON.

C. (első táblán belül) *A Méltóságos Gróf Aszszonynak TORDAI SUSANNA Aszszony(na)k a Mgs. Grof Urnak Hidvúégi NEMES ADAM Uram(na)k, az Erdélyi egyik bölts Itélő-Mesterének Protonotariussanak az kedves, Istenfelő Házas-társának, Jo Pátrona Aszszonyának Ó Ngk. ajánlya MÍgenb(en) 8 Marti 1758 Bod Péter MÍgeni Pap sk.*

Az Erdélyi Nemzeti Muzeum Könyvtáráé (Förstner Tivadar ex librise, 1904)

(pecsét) Erdélyi Muzeum Könyvtára

(leltári szám) Bibl. Centr. Univ. Nr. V. 75806/1970

D. (címelőzéklap-r.) 1275 (ceruzával)

BOOKS FROM THE LIBRARY OF PÉTER BOD IN THE COLLECTIONS OF „LUCIAN BLAGA” CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY OF CLUJ-NAPOCA

Keywords: *old books; history of libraries; Bod Péter; Transylvania; history of culture*

This article is part of a series of studies dedicated to reconstructing the library of the 18th-century scholar Péter Bod. After a brief history of the old book collections of the „Lucian Blaga” Central University Library of Cluj-Napoca, the study presents seventeen works, bound in nineteen volumes, from the library of Péter Bod, kept at the institute. Additionally there is a further volume with a possession inscription of the Reformed College of Aiud, dated July 1739, that was made by Bod himself as he was the librarian of the college between 1736 and 1739. The distribution of the volumes within the library is as follows: sixteen volumes are kept in the Heritage Book Collection, one volume in the Old Hungarian Book collection, and three volumes in the Manuscript Collection. In terms of provenance, thirteen volumes belong to the library of the Transylvanian Museum Society, one volume, purchased in 1919, to the University Library, while five works bound in six volumes, were part of the Library of the Reformed College of Orăștie. The volumes presented, with their abundance of notes, especially those of possession, shed further light on the history of Péter Bod’s library and to the history of libraries, reading and culture in Transylvania in general.

CĂRȚI PROVENITE DIN BIBLIOTECA LUI PÉTER BOD ÎN
COLECȚIILE BIBLIOTECII CENTRALE UNIVERSITARE
„LUCIAN BLAGA”

Cuvinte-cheie: *carte veche; istoria bibliotecilor; Péter Bod; Transilvania; istoria culturii*

Articolul de față se înscrie în șirul lucrărilor dedicate reconstituirii bibliotecii savantului din secolul al 18-lea, Péter Bod. După un scurt istoric al fondurilor de carte veche ale Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj-Napoca, studiul evidențiază șaptesprezece lucrări, legate în nouăsprezece volume, provenite din biblioteca lui Péter Bod, și păstrate la BCU. Pe lângă acestea, este prezentată și un alt volum identificat cu însemnarea de posesiune a Colegiului Reformat din Aiud din iulie 1739, făcută de către Péter Bod, bibliotecarul colegiului între anii 1736–1739. Distribuția volumelor în cadrul bibliotecii este următoarea: șaisprezece volume sunt păstrate în Fondul de Patrimoniu, un volum în colecția Biblioteca Maghiară Veche și trei volume în fondul de Manuscrise. În ceea ce privește proveniența lor, treisprezece volume au aparținut Bibliotecii Societății Muzeului Ardelean, un volum, achiziționat în 1919, Bibliotecii Universității, iar cinci lucrări legate în șase volume au făcut parte din Biblioteca Colegiului Reformat din Orăștie. Prin abundența însemnărilor, mai ales a celor de posesiune, volumele prezentate contribuie atât la cunoașterea mai temeinică a istoriei bibliotecii lui Péter Bod, cât și a bibliotecilor, a lecturii și a culturii din Transilvania în general.